

Hemmelig.

Han

St. med. nr. 17.

(1921)

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull a) med Bjørnøen A/S, Stavanger, om 70 000 tonn, b) med Kings Bay Kul Comp. A/S, Aalesund, om tilsammen 80 000 tonn og c) med Store Norske Spitsbergenkulkompani A/S, Kristiania, om 40 000 tonn.

Handelsdepartementets innstilling av 8de juli 1921, som er bifalt ved kongelig resolusjon av samme dag.

(Foredratt av statsråd M o w i n c k e l).

Departementet tillater sig herved å fremkomme med en redegjørelse for forholdet mellem staten og de forskjellige kullselskaper på Spitsbergen og Bjørnøen således som dette har utviklet sig siden forrige redegjørelse i St. med. nr. 18 for 1920. Departementet skal foreløbig bemerke at man har funnet det nødvendig å nedsette en komité til å utøve kontroll med de selskaper med hvilke Staten har avsluttet kontrakt om kjøp av kull. Komiteen som blev opnevnt den 26de juni 1920 består av generaldirektør Stuevold-Hansen som formann, ekspedisjonschef Hillestad og industridirektør Batt.

Fra komiteen har departementet mottat en redegjørelse for de forhandlinger som den har ført med de forskjellige selskaper. Komiteen har videre avgitt forslag om at der ydes 3 av selskaperne yderligere økonomisk støtte og foreslått den nærmere ordning av det fremtidige økonomiske mellemværende mellem Staten og disse selskaper. Redegjørelsen omfatter de 3 selskaper som er behandlet i St med. nr. 18

for 1920, nemlig Bjørnøen A/S, Kings Bay Kul Comp. A/S og A/S De Norske Kulfelter Spitsbergen og dessuten Store Norske Spitsbergen Kul Kompani A/S, med hvilket selskap departementet vinteren 1921 har avsluttet kontrakt om leveranse av kull. Redegjørelsen følger som bilag og departementet henviser i det vesentlige til denne.

Forinnen departementet går over til å behandle de enkelte selskaper finner man å burde gi en kort redegjørelse for de omstendigheter som ledet til at Staten i sin tid gikk til understøttelse av de nevnte Spitsbergenselskaper og som efter departementets mening begrunner at Staten yder en fortsatt støtte, spørsmål som forøvrig også er inngående behandlet av komiteen under de enkelte selskaper.

Som det vil erindres var der under krigen adskillige vanskeligheter med hensyn til den regelmessige tilførsel av kull fra England, selv bortsett fra det tidsrum da det utenlandske kullmarked var helt stengt på grunn av det

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m v.

engelske kullforbud. Også etter krigens avslutning har det imidlertid vist sig at der nårsomhelst kan opstå vanskeligheter for Norges tilførsel av kull. Man skal her bringe i erindring at de britiske kullpriser i hele 1919 blev kontrollert av regjeringen og at eksportprisen efterhvert blev stadig høiere, og i slutningen av året 1919 var steget til ca. 100 sh. pr. tonn fob for beste sort kull. Hertil kom at eksporten på grunn av jernbanestreik i England i oktober 1919 blev ytterligere innskrenket og at der hyppig blev lagt restriksjoner på kulleksporten i England, hvilket igjen forårsaket, at det ofte gikk sent med innlastningen, så båter kunde bli liggende i engelske havner i mange uker og vente på last. Under disse omstendigheter fant Staten å burde foreta innkjøp av kull fra Amerika og andre oversjøiske steder, og der blev således i 1920 importert vel 400 000 tonn kull for Statens regning. Kullpriserne var imidlertid også i 1920 stadig stigende og maksimalprisen på kull gikk her i landet tilsist op til kr. 245,00 pr. tonn i september 1920, men endog med disse høie priser måtte der gis kulhandlerne dispensasjoner da de ellers vilde selge med tap.

Det var under disse omstendigheter rimelig at det offentlige måtte se å sikre sig best mulig mot at slike vanskeligheter skulde gjenta sig, og da særlig ved å gjøre sig såvidt mulig uavhengig av den utenlandske kulltilførsel. Den nærmestliggende utvei var å søke å utnytte de kullfelter på Spitsbergen og Bjørnøen som allerede tilhørte norske selskaper. Disse selskaper hadde imidlertid forskjellige vanskeligheter ved å skaffe de fornødne midler til kulldriften og til nødvendige forbedringer av anleggene, og da der samtidig kom forskjellige tilbud fra utenlandsk hold om kjøp av disse selskapers felter overveiet enkelte av selskapene å selge feltene.

Da Regjeringen fant at det under de foran nevnte omstendigheter vilde være særlig uheldig om disse salg kom istand, fant den å burde støtte de forskjellige selskaper og der blev under begge de foregående regjeringer avsluttet kontrakter om kjøp av kull mot delvis forskuddsvis betaling. For enkelte selskapers vedkommende fikk det offentlige sikkerhet for forskuddene i form av pantstillelse av selskapets felter.

Som ytterligere grunn til at Staten gikk til understøttelse av selskapene må også nevnes at det vilde være av betydning at så mange av kulfeltene som mulig var på norske selskapers hender når suvereniteten over Spitsbergen-øgruppen blev henlagt til Norge, og at det for bedømmelsen av selskapenes eiendomsrett til kulfeltene er av betydning at disse har vært holdt under stadig drift.

Departementet har imidlertid hele tiden vært opmerksom på at de avsluttede kontrakter vil innebære en ikke liten økonomisk risiko. Man skal således nevne at sålenge rettsforholdene på øgruppen ikke er bragt i orden kan der være tvil om hvorvidt en fuldt betryggende pantesikkerhet kan skaffes og at omkostningene ved driften blandt annet på grunn av naturforholdene m. m. hittil har vært meget store så at der må nokså høie kullpriser til for at driften skal være regningssvarende. Departementet har imidlertid funnet at disse omstendigheter ikke burde hindre at man søkte å sikre sig de nødvendige reserver.

Departementet skal endelig nevne at også den svenske regjering har funnet å burde foreslå at det på Spitsbergen arbeidende svenske selskap blir understøttet av den svenske stat. Der er således ivår fremsatt forslag om at den svenske stat skal ta aktier i Spitsbergens svenske Kolfält for kr. 3 000 000,00, hvorved selskapets kapital blir utvidet fra kr. 5 000 000,00 til kr. 8 000 000,00.

Det lykkedes i 1920 følgende norske selskaper å få ført følgende kvanta kull til Norge: fra Bjørnøen A/S ca. 20 400 tonn, hvorav ca. 11 600 tonn til Staten, fra Kings Bay Kul Comp. A/S henvend 30 000 tonn til Staten og fra A/S De Norske Kulfelter Spitsbergen ca. 8 800 tonn som blev solgt til private. Kullene blev avsatt til forholdsvis høie priser, men selskapene fikk ikke tilstrekkelig utnyttet den gode konjunktur, idet de på grunn av krigen ikke hadde fått sine anlegg i sådan stand at produksjonen kunde bli så stor som oprindelig påregnet. Hertil kom streiker, vanskeligheter med å skaffe skikkede arbeidere og tilstrekkelig tonnasje. Det var imidlertid rimelig at selskapene i 1920 søkte å modernisere sine anlegg og høsten 1920 forberedte sig til øket vinterdrift, særlig da kullprisene var høiest nettop i august og september som er den tid da bestem-

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

melse om vinterdrift må fattes. Det blev derfor av flere av selskapene sendt fullt mannskap til øen og der blev sluttet kontrakt med disse arbeidere på en tid da arbeidslønnen stod høiest og mangelen på arbeidere var størst. Selskapene har derfor i hele vinter og i vår vært bunnet av meget høie arbeidslønninger, idet de har vært forhindret fra å avbryte driften da arbeiderne først kunde bli transportert hjem i mai og juni d. å.

Under disse forhold er der blitt utbrutt forholdsvis store mengder kull; således er der ved vintersesongens slutning i år av Bjørnøen A/S, Kings Bay Kul Comp. A/S og A/S De Norske Kulfelter Spitsbergen utbrutt like så meget kull som der blev skibet av disse hele sommeren 1920 og selskapene har videre gjort regning på å kunne utbryte like så meget i løpet av sommeren 1921.

Omkostningene er imidlertid blitt særdeles store, og da selskapene på den annen side ikke, som ellers almindelig på denne tid, har fått solgt noget av sin kullproduksjon og på denne måte fått reist penger, har de 3 sistnevnte selskaper andradd om forskuddsvis støtte til sommerdrift, hvad Spitsbergenskullkomiteen har anbefalt innvilget.

Departementet skal senere komme tilbake hertil ved de enkelte selskaper og skal her alene nevne at det ivår ikke fant å burde henstille til selskapene å innskrenke driften i sommer, idet den engelske kullstreik som varte i flere måneder og udelukket enhver tilførsel syntes å gjøre det risikabelt å avskjære sig muligheten av også i år å få kull fra andre steder enn England, hvortil også kommer at det som foran nevnt er av betydning for opretholdelsen av de norske selskapers rettigheter til deres kulfelter på øen at disse holdes under stadig drift.

Departementet finner også å burde fremkomme med nogen bemerkninger om anvendelsen av de av Staten kjøpte kull.

De kull som blev levert til Staten i 1920 har utelukkende funnet anvendelse i den statsunderstøttede dampskibsfart, og det har vist sig at kull fra Kings Bay er vel skikket som dampskibskull. Derimot viste der sig adskillige vanskeligheter under bruken av kull fra Bjørnøen A/S, idet disses askeinnhold hittill har vært meget høit og dette bevirker at kullene

slagges sterkt under fyringen; det siste er derimot ikke tilfelle med kull fra Kings Bay, uaktet disse har omtrent det samme askeinnhold som Bjørnøkullene.

Som det vil fremgaa av komiteens innberetning vedkommende Bjørnøen A/S er der ifjor sommer foretatt blandinger med Bjørnøkull og Kingsbaykull og komiteen vil foranledige fortsatt forsøkene med å blande Bjørnøkull og andre sorter Spitsbergenskull og da særlig med kull fra Store Norske Spitsbergen Kulkompani, som er særlig skikket som dampskibskull, idet de står på høide med de beste engelske. Ved en heldig blanding av de forskjellige sorter kull antar komiteen at de i vinter utbrutte Bjørnøkull vil være fuldt brukbare som dampskibskull, idet deres askeinnhold er mindre enn ifjor.

Der vil forøvrig isommer bli anvendt en anden brytningsmetode på Bjørnøen, hvorved disse kulls askeinnhold forutsettes å bli bragt betydelig ned.

I inneværende sesong må det offentlige regne med å motta ca. 15 000 tonn kull fra Store Norske Spitsbergen Kulkompani, 42 000 tonn fra Bjørnøen A/S og antagelig 40 000 tonn fra Kings Bay Kul Comp. A/S, eller ialt henimot 100 000 tonn. Muligens blir der også spørsmål om å overta ytterligere 40 000 fra Kings Bay, hvorom der er opprettet en betinget kjøpekонтракт, således at det samlede kvantum blir ca. 140 000 tonn. Dette kvantum er imidlertid for stort til å finne anvendelse i den statsunderstøttede kyst- og lokalfart i det nordlige Norge, idet der til denne for kommende sesong antagelig vil trenges bare ca. 50 000 tonn. I kontraktene med flere av selskapene er det dog betinget at endel av kullene skal leveres i Trondhjem eller mellom Trondhjem og Bergen og behovet til kull for dampskibsfarten må da antas å bli noget større. Videre har Norges Statsbaner erklært sig villig til i nogen utstrekning å motta kull fra Bjørnøen A/S i Narvik og i Trondhjem og man har også håb om at endel av kullene, særlig fra Kings Bay, vil finne anvendelse hos A/S Sydvaranger. Som det vil sees av komiteens innberetning er de siste kull av en verdifull kvalitet og egner sig særlig til fremstilling av olje og gass. Der er fra departementets side truffet skritt til å få istand et samarbeide med A/S Sydvaranger

Om godkjenning av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

og skulde det vise sig at de av komiteen nevnte laboratorieforsøk også er gjennomførbare i praksis vil det være av nasjonaløkonomisk betydning for vårt land å kunne råde over kull av en så verdifull kvalitet som de her nevnte.

Det er forøvrig sandsynlig at endel kull vil finne avsetning til industrielt bruk og som huskull.

Endelig skal departementet anføre at selv om det i løpet av sommeren og kommende vinter ikke lykkes å finne anvendelse for samtlige mottatte kull vil det være av betydning i det nordlige Norge å ha ett reservelager således at der ikke skal opstå vanskeligheter for dampskibstrafikken om der også i kommende år skulde bli en innskrenket kulltilførsell fra England.

Departementet skal derefter gå over til i korthet å redegjøre for de enkelte selskaper, idet man om de nærmere omstendigheter henviser til Spitsbergenkullkomiteens redegjørelse.

Bjørnøen A/S.

Med dette selskap har departementet avsluttet følgende kontrakter om kjøp av kull:

Ved kjøpekontrakt av 1919 15 000 tonn kull og ved forlagskontrakt av 1920 ytterligere 15 000 tonn, jfr. St. prp. nr. 183 for 1919 og St. med. nr. 181 for 1920. Videre er den av Spitsbergenkullkomiteen foreslåtte nye kjøpekontrakt undertegnet av Handelsdepartementets chef og av selskapets direksjon henholdsvis 18. juni og 1. juli 1921. Kontrakten går ut på kjøp av ytterligere 70 000 tonn kull, således at det samlede kvantum som Staten har kjøpt, utgjør 100 000 tonn. Da den del av de i 1919 og 1920 kjøpte kull, som skulde være levert i disse år som avbetaling på mottatte forskudd, på grunn av forskjellige forhold hvorfor er redegjort i komiteens innberetning, ikke er blitt levert, har selskapet i den i år oprettede kjøpekontrakt forpliktet sig til å levere de 100 000 tonn med 30 000 tonn i hvert av årene 1921 og 1922 og med 20 000 tonn i hvert av årene 1923 og 1924. Som forskudd på disse kjøp har selskapet mottatt følgende beløp:

1. I henhold til kjøpekontrakten av 1919 . . . . . kr. 1 000 000,00
2. I henhold til forlagskontrakten av 1920 . . . . . » 1 000 000,00

Overføres kr. 2 000 000,00

Overført kr. 2 000 000,00

3. I henhold til den nye kjøpekontrakt er i løpet av høsten og vinteren 1920—21 utbetalt ca. . . . . » 2 180 000,00
  4. og i juni—juli 1921 . . . » 450 000,00
- eller tilsammen . . . . . kr. 4 630 000,00

Til disse beløp kommer også renter som til 30te juni 1921 vil utgjøre

1. for de 2 første millioner ca. » 230 000,00
  2. og for de øvrige forskudd » » 40 000,00
- eller tilsammen . . . . . ca. kr. 4 900 000,00

som således utgjør selskapets samlede gjeld til Staten. Departementet finner her å burde nevne, at selskapet foruten denne gjeld kun skylder ca. kr. 500 000,00 til Norges Bank og forøvrig ikke har andre kreditorer.

Som sikkerhet for denne gjeld har selskapet utstedt:

1. Et pantsettelsesdokument av 12te juli 1919 . . . . . kr. 1 000 000,00
  2. Et pantsettelsesdokument av 1ste mai 1920 . . . . . » 1 000 000,00
  3. Et pantsettelsesdokument av 8de april 1921 . . . . . » 3 000 000,00
- Tilsammen kr. 5 000 000,00

Som ytterligere sikkerhet er der mellom staten og selskapet oprettet den foran nevnte forlagskontrakt av 1ste mai 1920 stor kr. 2 000 000,00 med sikkerhet i utbrutte og frembragte kull, hvorhos det i de forskjellige kontrakter er betinget, at kullene skal bli statens eiendom etterhvert som de lagres for statens regning på særlig lagerplass på øen.

Av de foran nevnte kontrakter er de av 1919 og 1920 forelagt for Stortinget henholdsvis ved St. prp. nr. 183 for 1919 og St. med nr. 18 for 1920, og departementet antar, at også kjøpekontrakten av i år bør forelegges Stortinget gjennom en Stortingsmeddelelse.

Med hensyn til selskapets kullproduksjon opplyses, at der i vinterens løp er utbrutt ca. 17 000 tonn kull, hvorav endel dog er av ringe kvalitet, og at selskapet gjør regning på i løpet av sommeren å kunne utbryte ca. 25 000 tonn til, således at der i år skulde kunne skibes ca. 42 000 tonn.

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

Av dette kvantum forutsettes 30 000 tonn levert som avdrag på selskapets gjeld til staten, således at der i sommerens løp skulde komme til avdrag kr. 1 200 000,00 à kr. 1 500 000,00 eftersom kullene regnes efter en pris av kr. 40,00 eller kr. 50,00 pr. tonn. Selskapet skulde videre ha ca. 12 000 tonn til salg.

Som det imidlertid vil fremgå av departementets almindelige redegjørelse er det usikkert om selskapet kan få solgt noget av disse kull til private. Man må derfor gå ut fra, at der blir spørsmål om at staten likeledes skal overta disse.

Disse kull må imidlertid betale skontant, hvis selskapet skal få midler til fullt ut å dekke omkostningene ved sommerens drift på øen og ved kullenes transport til Norge og foran nevnte komite har derfor anbefalt at det offentlige i tilfelle betaler disse med inntil kr. 550 000,00.

Departementet skal herom bemerke at det er klart, at hvis selskapet skal kunne klare å avbetale noget av gjelden, må det skaffe penger ved kulldrift og spørsmålet blir derfor om det er utsikt til at en sådan kan lønne sig. Komiteen, som i 1920 foretok en reise til øen og satte sig inn i driftsforholdene, har gått ut fra at en fortsettelse av selskapets drift vil være forsvarlig og har innstillet paa at selskapet går til full sommerdrift inntil man får full sikkerhet for verdien av selskapets felter og om en drift under ordinære forhold kan antas å ville lønne sig.

Det er på det rene at kullmengden på øen er stor og at kullenes substans er av god kvalitet. De enkelte kullag er imidlertid avdelt ved skiferlag og hvis ikke skiferen blir skeidet ut, blir kullenes askeinnhold for stort og dette medfører igjen at der i fyrerummet, legger sig slagg som hindrer lufttrekket så at skibene ikke kan holde dampen oppe.

De i 1920 leverte kull hadde således altfor stort askeinnhold og der fremkom klager over dem.

Selskapet er imidlertid pålagt å bringe askeinnholdet betydelig ned og en engelsk ekspert på området, nemlig Mr. Booth av det engelske grubeingeniørfirma Fennell, Green & Booth, har under nærvær i departementet i vår uttalt at der var gode kull på øen og

hvis selskapet fulgte en av ham i juli 1920 optrukket driftsplan, hvorefter kun de 2 øverste og beste kullag blev utbrutt, skulde der kunne leveres prima kull og isommer utbrytes 25 000 à 30 000 tonn av disse med et askeinnhold av ikke over 8 pct.

Departementet slutter sig derfor til komiteens opfatning at det er om å gjøre å få konstateret hvorvidt selskapets kull er av en sådan kvalitet at de med fordel kan bys frem på markedet, og dette vil kun kunne bringes på det rene, ved at selskapet, som nu har fått sine anlegg i god stand, faar anledning til i sommer å holde driften igang.

Der vil da også bli anstillet ytterligere undersøkelser av kullagene, idet man har samtykket i at der blir anvendt kr. 50 000,00 til et undersøkelsesarbeide for at konstatere kullenes mektighet og kvalitet ved Lakssjøen (Laksvann) i den nordlige del av øen, men forøvrig vil der ikke bli tillatt anvendt noget beløp til anlegg- eller undersøkelsesarbeider.

Skulde det i sommerens løp vise sig, at kulldrift ikke har utsikt til å lønne sig, vil departementet ikke yde selskapet midler til drift i kommende vinter og feltene får da inntil videre ligge som reserve og drift kun oprettholdes i den utstrekning, som er nødvendig for å bevare selskapets rettigheter.

Endelig skal departementet nevne, at en majoritet av selskapets aktier, nemlig 2 100 av 4000 er håndgitt til selskapets direktør hr. Roalkvam, efter en kurs av 60 pct., altså for en samlet pris av kr. 1 260 000,00 og denne har igjen overdratt sin håndgivelse til staten. Håndgivelsen utløper for det offentliges vedkommende 31te juli 1921; jfr. forøvrig komiteens innberetning. Komiteen innstiller på, at staten ikke benytter sig av haandgivelsen og departementet slutter sig til komiteen. Selskapets direktør er underhånden gjort opmerksom på, at staten antagelig ikke vil benytte sig av håndgivelsen og departementet antar, at der ikke behøves nogen uttrykkelig beslutning herom, idet håndgivelsen utløper av sig selv, hvis den ikke benyttes.

Departementet vil i henhold til det anførte innstille, at kontrakten av 1921 om kjøp av 70 000 tonn kull approberes og at dette departement får anledning til ytterligere å avkjøpe selskapet kull for inntil kr. 550 000,00.

Om godkjenning av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

Kings Bay Kul Compani A/S.

Med dette selskap avsluttet departementet våren 1920 kontrakt om kjøp av 30 000 tonn kull å levere sommeren 1920. Jfr. nærmere herom St. med. nr. 18 for 1920. Som forskudd fikk selskapet utbetalt kr. 3 000 000,00. Forskuddet blev dekket ved levering av kull og det lykkes videre for selskapet samme sommer å levere kull til Staten for ytterligere ca. kr. 3 000 000,00.

Høsten 1920 avsluttet departementet en ny kontrakt med selskapet om kjøp av 40 000 tonn kull mot et forskudd av kr. 3 000 000,00 som i sin helhet er utbetalt selskapet. Selskapet har, som det vil fremgå av komiteens redegjørelse, i vinterens løp utbrutt 43 777 tonn kull og der gjenstår kun å føre kullene til Norge.

Departementet vil anbefale at den avsluttede kontrakt godkjennes.

Selskapet har imidlertid opplyst at det ikke har midler lenger enn til å føre hjem de arbeidere som har overvintret på øen og til å utbetale deres lønn. Grunnen hertil er at det ikke har lykkes for selskapet i løpet av våren å få solgt noget av sin påregnede sommerproduksjon til private og derfor ikke som vanlig kunnet reise lån på disse salg. Det har derfor andradd om at det offentlige må kjøpe en større del av sommerens produksjon og at det som forskudd på dette salg må erholde kr. 2 500 000,00.

Departementet skal bemerke at det er under adskillig tvil at det har funnet å burde innvilge selskapets andragende, særlig hensett til den store mengde kull som Staten allerede har kjøpt. Da det imidlertid av komiteens innberetning fremgår at det vil være av nasjonaløkonomisk interesse å sikre landet disse kull for fremtiden, har man funnet å burde avslutte kontrakt med selskapet om leveranse av ytterligere 40 000 tonn å levere inneværende sommer. Man har ved denne kontrakt opnådd at selskapet har bundet sig til inntil utgangen av året 1923 eller sålenge selskapet står i gjeld til Staten ikke å selge hverken feltene eller aktiemajoriteten til utlendinger uten samtykke av Handelsdepartementet, likesom det har forpliktet sig til i samme tidsrum å gi Staten eller norske kjøpere forkjøpsrett til kullene, eller hvis selskapet selv går til destilla-

sjon av kullene da å gi norske kjøpere forkjøpsrett til de fremstillede oljer og mulige andre produkter.

Man vedlegger en avskrift¹⁾ av den sistnevnte kontrakt og tillater sig å anbefale at denne blir godkjent.

A/S De Norske Kulfelter Spitsbergen.

Med dette selskap opprettet departementet våren 1920 kjøpskontrakt om 10 000 tonn kull å levere med 2 000 tonn i 1920, 3 000 tonn i 1921 og 5 000 tonn i 1922. Selskapet fik som forskudd utbetalt kr. 500 000,00. Man henviser nærmere herom til St. med. nr. 18 for 1920. Selskapet leverte i 1920 ikke det betingede kvantum, likesom det heller ikke betalte noget til avdrag på forskuddet. Om grunnen hertil henvises til Spitsbergenkullkomiteens innberetning vedkommende dette selskap.

Det har heller ikke lykkes dette selskap i vårens løp å få solgt noget av sine kull og det har derfor henvendt sig til Staten med andragende om at denne må kjøpe hele inneværende års produksjon beregnet til ca. 15 000 tonn, hvorav 9 000 tonn allerede ligger utbrutt på Spitsbergen. Som forskudd på denne leveranse har selskapet andraget om at få utbetalt kr. 800 000,00, hvorav kr. 400 000,00 trenges til hjemtransport og lønning av de arbeidere som har overvintret på Spitsbergen og kr. 400 000,00 trenges til sommerens drift. Subsidiært er andraget om at Staten må kjøpe de på Spitsbergen utbrutte kull mot betaling av kr. 400 000,00 som blir å anvende til lønning av arbeiderne.

Spitsbergenkullkomiteen har prinsipielt foreslått at man går med på det første alternativ mot at selskapet som sikkerhet utsteder en ny 2nen prioritets obligasjon på kr. 550 000,00 og at der utbetales kr. 250 000,00 på en tidligere utstedt pantobligasjon på kr. 500 000,00, hvorav kr. 250 000,00 tidligere er kommet til utbetaling. Samtidig foreslås at denne siste obligasjon gis første prioritets pant på like fot med den tidligere utstedte obligasjon på kr. 1 000 000,00, hvorav kr. 750 000,00 til en del

¹⁾ Følger som ikke trykt bilag.

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

av selskapets aksjonærer, og 250 000,00 til Staten.

Subsidiært foreslår komiteen det annet alternativ.

Som nevnt skulde disse kr. 400 000,00 anvendes til hjemtransport og lønning av arbeidere som har overvintret. I begynnelsen av juni 1921 ankom der til Tromsø 32 mann av de arbeidere som hadde overvintret på øen og i midten av juni ankom de øvrige ca. 35 funksjonærer og arbeidere. Selskapet hadde imidlertid ikke midler til å utbetale disse noget av deres lønn og arbeiderne blev derfor gående arbeidsløse på Tromsø. Det blev derfor nødvendig for det offentlige å foreta skritt for at disse arbeidere kunne reise til sine hjemsteder og man fant derfor å burde anvisе dem deres tilgodehavende mot at Staten fikk sig tiltransportert deres krav på lønn med fortrinsrett i konkurstilfelle i den utstrekning sådan rett has. Ordningen av dette forhold er besørget gjennom Norges banks avdeling i Tromsø. Ved siden herav er det departementets hensikt å søke opprettet en kontrakt med selskapet om kjøp av alle de ved gruben liggende kull som da vil bli overdradd Staten til fuld eiendomsrett. Det er imidlertid ikke hensikten å føre disse kull til Norge i inneværende sommer med mindre der skulde opstå et sterkt behov for kull så at man kunde få solgt dem til private. Kullene er nemlig ikke egnet som dampskibskull, men er vel brukbare som huskull og industrikull. Som industrikull er det også mulig at de kan finne anvendelse hos A/S Sydvaranger om dette skulde komme i drift. I tidligere år har de funnet ikke liten anvendelse ved de forskjellige sildoljefabrikker, men fra sådanne er der i år ikke nogen efterspørsel.

Sålenge ordningen ikke er helt istandbragt finner departementet ikke å burde fremkomme med noget bestemt forslag, men har funnet å burde nevne saken i forbindelse med redegjørelsen for de øvrige Spitsbergenselskaper.

Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S.

Med dette selskap har Handelsdepartementet avsluttet kontrakt vinteren 1921 om kjøp av 45 000 tonn kull å levere med en tredjedel i hvert av årene 1921, 1922 og 1923. Selskapet har rett til forskudd ialt kr. 3 000 000,00, hvorav kr. 2 000 000,00 hittil er utbetalt. Man henviser herom nærmere til Spitsbergenkullkomiteens innberetning. Departementet har ikke noget å tilføie til denne og tillater sig å anbefale at kontrakten unnergis kongelig approbasjon.

Som forholdene har ligget an har dette departement ansett sig bemyndiget til å avslutte de foran nevnte kontrakter, idet dog bemerkes at de enkelte kullkjøp har vært drøftet i regjeringskonferanser forinnen endelig kontrakt er blitt avsluttet.

Departementet finner imidlertid at de avsluttede kjøpekontrakter bør undergis kongelig approbasjon og at en meddelelse om saken bør tilstilles Stortinget.

I henhold til det anførte tillater man sig å innstille:

1. At de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull:
  - a. En kontrakt med Bjørnøen A/S, Stavanger, om 70 000 tonn,
  - b. To kontrakter med A/S Kings Bay Kul Comp., Aalesund, hver om 40 000 tonn,
  - c. En kontrakt med Store Norske Spitsbergen Kulkompani, Kristiania, om 45 000 tonn,
godkjennes.
2. At Handelsdepartementet bemyndiges til i løpet av sommeren 1921 ytterligere å avkjøpe Bjørnøen A/S inntil 12 000 tonn kull mot kontant betaling, og
3. At gjenpart av Handelsdepartementets foredrag i saken av 8de juli 1921 tilstilles Stortinget.

Om godkjenning av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag.

Bilag.

Til
Handelsdepartementet.

I skrivelse av 26de juni 1920 meddelte det ærede departement at det hadde besluttet å nedsette en komite til å utøve kontroll over følgende selskaper med hvilke Staten hadde avsluttet kontrakter om kjøp av kull, nemlig Bjørnøen A/S, A/S De Norske Kul-felter Spitsbergen og Kings Bay Kul Comp. A/S. Som medlemmer av komiteen blev samtidig beskikket undertegnede general-direktør Stuevold-Hansen, ekspedisjonschef Hillestad og industridirektør Batt.

Med hensyn til kontrollens utøvelse henviste det ærede Departement til de i kontraktene med de enkelte selskaper inntatte bestemmelser. For A/S Bjørnøens vedkommende er bestemmelsen inntatt i den med selskapet avsluttede forlagskontrakt av 1ste og 27de mai 1920 hvor den er gitt følgende form:

«Den norske Stat ved Handelsdepartementet har adgang til selv eller ved en ovennevnt kontrollkomite i videst mulig utstrekning å utøve en hvilkensomhelst kontroll med selskapets virksomhet og drift derunder også med hensyn til hvem der til enhver tid har eiendomsretten til selskapets aktier eller gruberettigheter m. v. Departementets utlegg til kontroll skal erstattes av selskapet. Instruks for komiteen blir i tilfelle å utarbeide av Handelsdepartementet.»

For A/S De Norske Kul-felters vedkommende er tilsvarende bestemmelse inntatt i kjøpekontrakt av 12te—27de mai 1920 hvor bestemmelsen har fått følgende form:

«Staten skal inntil utgangen av året 1922 ha adgang til å utøve sådan kontrolli

over selskapet som den måtte finne fornødent. Selskapet erstatter departementet de med denne kontroll forbundne utgifter.»

For A/S Kings Bay Kul Comp s vedkommende er bestemmelsen inntatt i de med selskapet avsluttede kjøpekontrakter og bestemmelsen har samme ordlyd som i kontrakten med A/S De Norske Kul-felter.

Komiteen skal i anledning av sitt oppdrag fremkomme med efterfølgende redegjørelse vedkommende de 3 nevnte selskaper samt vedkommende Store Norske Spitsbergen Kul Comp. A/S, med hvilket selskap Staten op-tok forhandlinger høsten 1920.

Bjørnøen A/S.

Komiteen finner først i korthet å burde redegjøre for de forhandlinger, som er blitt ført med selskapet i 1919 og 1920 før komiteen blev nedsatt i juni sistnevnte år og som førte til opprettelsen av de 2 første kjøpekontrakter med selskapet.

I april 1919 fremkom Bjørnøen A/S med andragende om lån eller støtte på annen måte av Staten for at selskapet skulde kunne settes i stand til å fullføre sine anlegg på Bjørnøen, så at der kunde gåes igang med rasjonell drift og skibning av kull.

Under de forhandlinger, som derefter blev ført mellem Handelsdepartementet og selskapet blev det oplyst at det til tross for meget energiske forsøk ikke hadde lykkes selskapet under den daværende finansielle situasjon å få lånt nødvendige midler til betaling av bl. a. allerede bestilte maskiner og annet materiell til de under bygning værende havne- og transportanlegg, uaktet selskapet hadde betydelige eiendele og ingen

Bilag. Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

gjeld. Under disse omstendigheter så selskapet, hvis det ikke fik støtte av staten, ingen annen utvei enn å søke å få solgt sine eiendele eller inntil videre helt å innstille arbeidet.

Departementet fant at det vilde være meget uheldig om driften av disse kullforekomster, til tross for det energiske og betydelige arbeide som selskapet hadde nedlagt ikke skulde komme igang, og dette så meget mere som staten ved å støtte vedkommende selskap kunde opnå i det samme år å sikre tilførsel av endel kull til Nord-Norge, hvilket såvel for dampskibsfarten som for andre behovs vedkommende vilde kunne komme til å vise sig meget ønskelig med den innskrenkning i kulltilførselen fra England, som man da led under.

Departementet fant derfor under forbehold av stortingets samtykke å burde avslutte en kontrakt med selskapet om kjøp av inntil 15 000 tonn kull å levere med en halvdel i 1919 og en halvdel i 1920 og med utbetaling av et forskudd stort kr. 1 000 000,00.

Kontrakten blev avsluttet 28de mai 1919 og forelagt for stortinget i St. prp. nr. 183 for 1919, hvortil forøvrig henvises, og godkjent ved stortingets beslutning av 11te juli s. å.

Til sikkerhet for forskuddet med 6 pct. rente utstedte selskapet 12te juli 1919 et pantsettelsesdokument med sikkerhet 1) i selskapets beholdninger av kull, proviant og utstyr, 2) i dets bygninger og løsørejstande på øen, og 3) i dets skib «Bjønningen».

Tross forseret arbeidsdrift lykkedes det ikke selskapet å få sine anlegg ferdig før i slutningen av september 1919, og der blev det år ikke levert kull til avdrag på forskuddet.

Da anleggene bl. a. på grunn av den forserete drift var blitt adskillig dyrere enn beregnet og selskapet trengte yderligere støtte for å kunne opretholde kontinuerlig vinterdrift måtte det høsten 1919 påny henvende sig til staten om økonomisk støtte.

Det blev oplyst, at endel av styrets medlemmer hadde stillet sig ansvarlig for

et lån på vel kr. 500 000,00, men at selskapet trengte ca. 1 500 000,00 og ikke så sig utvei til å skaffe yderligere midler på annen måte.

Efter å ha konferert med stortingets presidentskap om saken i et møte 17de november 1919 fant regjeringen yderligere å burde støtte selskapet ved kullkjøp. Der blev i denne henseende lagt særlig vekt på, at kulldriften på Spitsbergen og Bjørnøen hovedsagelig foregår med norske arbeidere og at man, når Norge skulde overta Spitsbergenøgruppen, burde søke å forhindre, at de norske selskaper gikk over på utenlandske hender. Videre fant man, at de da stadig stigende vanskeligheter med landets kullforsyning og betydningen av å være uavhengig av utenlandske kull under opretholdelsen av dampskibstrafikken i Nord-Norge tilsa, at staten støttet de norske selskaper på Spitsbergen i størst mulig utstrekning.

I henhold hertil optok Handelsdepartementet forhandlinger med selskapet om fortsatt støtte, og dette forpliktet sig da til å levere yderligere inntil 15 000 tonn kull. Av dette og det i 1919 kjøpte parti på 15 000 tonn eller tilsammen 30 000 tonn skulde $\frac{1}{3}$ leveres i hvert av årene 1920—22.

I henhold til de trufne avtaler blev der som forskudd på leveransene i vinterens løp anvist selskapet kr. 1 000 000,00, således at de samlede forskudd våren 1920 utgjorde kr. 2 000 000,00.

Kjøpet blev endelig ordnet som en forlagskontrakt mellom staten ved Handelsdepartementet og selskapet med panterett for staten for de nevnte 2 millioner kroner i alle udisponerte beholdninger av utbrutt og frembragt kull. Som yderligere sikkerhet for det siste forskudd med renter, $\frac{1}{2}$ pct. over Norges Banks vekseldiskonto, utstedte selskapet 1ste mai 1920 et nytt pantsettelsesdokument med sikkerhet i de i det første pantsettelsesdokument nevnte verdier og videre i selskapets faste eiendommer og kullfelter på Bjørnøen med tilhørende rettigheter, påstående bygninger, maskiner m. v.

Pantsettelsen skjedde på like fot med selskapets direktørers forannevnte tilgodehavende for ydet garanti på vel $\frac{1}{2}$ million

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag.

kroner eller nøiaktig kr. 530 000,00 og med prioritet efter pantedokumentet til staten av 12/7 1919.

Samtidig forpliktet selskapet sig til å utvide det tidligere utstedte pantsettelsesdokument til å omfatte selskapets ovennevnte eiendomme m. v. Når disse ikke var medtatt i det første pantsettelsesdokument var grunnen den, at man fant, at den norske stat ikke burde opptre som panthaver i nogen del av øgruppen mens der pågikk forhandlinger om at Norge skulde overta suvereniteten over denne, et hensyn som man antok ikke hadde sådan betydning, efterat Spitsbergentraktaten var undertegnet.

Videre har staten mottatt håndgivelse på 2 100 av selskapets 4 000 aktier til en kurs av 60 pct. Håndgivelsen gjaldt oprindeligg til 30te november 1920 men er senere forlenget til 31te juli 1921. Videre har innehaverne av de nevnte 2 100 aktier forpliktet sig til i tiden inntil 30te november 1923 ikke å medvirke til at selskapets besiddelser på Bjørnøen selges til utlandet eller at selskapets stiftelsesdokument og vedtekter forandres derhen at utenlandske rettssubjekter kan inneha aktier i selskapet selvom staten ikke gjør bruk av håndgivelsen.

De i 1920 avsluttede kontrakter er godkjendt ved kgl. res. av 28de mai 1920, og meddelelse herom tilstillet stortinget. Se St. med. nr. 18 for 1920, hvortil forøvrig henvises.

Sommeren 1920 har Bjørnøen A/S levert til staten, den statsunderstøttede dampskibsfart, ialt ca. 11 630 tonn kull, som av nærværende komité er satt til en samlet pris av ca. kr. 2 196 000,00. Dette beløp er imidlertid ikke kommet til avdrag på de tidligere utbetalte forskudd, idet selskapet gjennom poststyrelsen har fått anvist ialt kr. 2 527 000,00 som betaling for kullene. Komitéen skal nedenfor redegjøre for grunnen hertil.

Selskapets kullproduksjon blev våren og sommeren 1920 ikke så stor som forutsatt, idet der inntraff endel uheld som med-

førte driftsstans. Således nedbrente kraftstasjonen i februar 1920, og da nytt maskineri m. v. først kunde skaffes i løpet av forsommeren blev den nye kraftstasjon ikke ferdig før 1ste august. Imidlertid blev eksporten av de i vinterens løp utbrutte kull påbegynt i mai, men avbrutt i midten av mai på grunn av arbeiderstreik, som det i juni lykkes å få bilagt ved en av staten oppnevnt meglingsmann.

Staten mottok av de om vinteren utbrutte uskeidede og delvis håndskeidede kull 2 ladninger i mai og 3 i juni, hvorpå inntrådte en stans i leveransene inntil kraftstasjonen og skeideverket kunde tas i bruk i begynnelsen av august. På grunn av disse uheld fant rasjonell kulldrift og skibning kun sted i vel 3 måneder og selskapet fikk som følge herav kun skibet ialt ca. 20 000 tonn.

Da selskapet på grunn av disse uheld sommeren 1920 begjærte betaling for de kull som levertes istedetfor at disse skulde gå som avdrag på tidligere mottatte forskudd fant undertegnede komitémedlemmer å burde foreta en reise til Bjørnøen for å sette sig inn i hvorledes den daglige drift gikk. Den høie askegehalt i de i mai og juni mottatte kull og den uregelmessige drift og skibning i den beste del av sesongen gjorde nemlig at komitéen hadde betenkeligheter ved å anbefale selskapets andragende imøtekommet. Man vilde derfor ved en inspeksjon bringe på det rene i hvilken utstrekning selskapets anlegg var ferdige og anvendelige for dets behov, om hvorvidt yderligere anlegg eller nybygninger var påkrevet og endelig vilde man undersøke om det var berettiget at selskapet gikk til vinterdrift. Reisen foretokes i tiden 29de juli—13de august 1920. Bergmester G. Henriksen i Finmarkens distrikt medfulgte til Bjørnøen.

Komitéen besiktiget under et 3 dages ophold på øen sammen med bergmester Henriksen og selskapets adm. direktør, hr. Roalkvam, såvel grubeanlegg og forekomster som de forskjellige anlegg for grubedriften, transport- og lastearrangements samt våningshuser og lagerbygninger m. v. Grubedriften foregår på den nordøstlige del av øen (ved Tunheim) med skibning fra siloanlegg

Bilag. Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

i Østervåg, hvortil der fra gruberne fører en ca. 1 km. lang jernbane.

Komitéen fikk under sitt opphold på øen i det hele og store tatt et meget godt inntrykk av forholdene, og man fant at der var gått planmessig og vel overveiet frem hvad de utførte og under utførelse værende anlegg og bygninger angikk. Således var der igangsatt åpningsarbeider for en ny grube (C) i nærheten av grube A, under opførelse eget skeideverk ved denne grube, ennvidere forlengelse av jernbanen, planering av lagerplass for kull fra vinterdriften, utvidelse av siloen m. m. Ved disse arbeider vil selskapet bli i stand til å forøke skibningen av kull over Østervåg til det dobbelte, og der er i 1921 forutsatt en eksport på 40 000 å 50 000 tonn.

Efter de ifjor innvundne erfaringer med hensyn til vind- og veirforhold mener selskapet at det fremtidig skal kunne skibe årlig inntil 100 000 tonn kull over Østervåg med det nu fullførte lastearrangement dersteds. Selv om man ikke måtte kunne skibe så stort kvantum som 100 000 over Østervåg, hvor skibning tildels er vanskelig og til sine tider umulig på grunn av veirforholdene, idet der ikke er nogen havn, er komitéen av den opfatning, at de utførte og under dens nærvær på øen under utførelse værende anlegg er fullt berettigede.

Veirforholdene på Bjørnøen og den omstendighet at øen det halve år på grunn av isen er avskåret fra forbindelse med fastlandet nødvendiggjør forholdsvis meget store utgifter til en forsvarlig underbringelse av arbeidere og funksjonærer. Komitéen fant de i dette øiemed opførte våningshuser samt lagerbygninger for proviant m. m. vel tjenlige og man måtte gi selskapets direktør sin tilslutning til nødvendigheten av de husbygninger som var under opførelse for å imøtekomme berettigede krav.

I denne forbindelse skal nevnes at selskapet har bygget en radiostasjon som koster henved $\frac{1}{2}$ million kroner.

Komitéen kom i det hele tatt ved besiktigelsen til det resultat, at det av hensyn til en økonomisk og rasjonell drift var nød-

vendig å få fullført de under arbeid værende anlegg og bygninger.

Man gav derfor tilsagn om å ville anbefale for departementet at staten gav avkald på ved kulleveransene i 1920 å få avdrag på de ydede forskudd i den utstrekning det måtte vise sig nødvendig for å få anleggsarbeidene ferdige så selskapet fra vinteren 1920 kunde opta kontinuerlig kulldrift og nå den planlagte større eksport i sesongen 1921.

Under sitt opphold på øen foretok komitéen en reise til «Sydhavnen», der ligger ved øens sydende, og som skal by på de beste betingelser for en brukbar og sikker havn for kulleksporten. Der foreligger rapport og foreløbig overslag av ingeniør Einar Richter over lastearrangements m. v. i denne havn.

Såvel omkostningene ved disse arrangements (anslått til ca. $1\frac{1}{2}$ million kroner) som nødvendigheten av å bygge en ca. 15—20 km. lang jernbane fra de nuværende gruber og i sin tid fra kullforekomstene ved Laksjøen (Laksvann) i den nordlige del av øen gjør det imidlertid efter komitéens mening utelukket at man for tiden kan gå til sådanne foranstaltninger tiltross for at en havn er av den største betydning for en større og regelmessig kulleksport.

Komitéen fortsatte fra Sydhavnen til Ellasjøen på øens sydvestre del hvor der ved diamantboring også er konstatert kullforekomster. M. h. t. selskapets forekomster på øen henvises forøvrig til medfølgende innberetning¹ fra det engelske firma Fennell, Green & Booth, hvis innehavere er grubeingeniører og konsulenter for kullgrube-drift m. v. Ifølge denne innberetning skal kullmengden på øen kunne anslåes til over 200 millioner tonn, og da disse kullforekomster ligger så nær Norge, tør de i fremtiden komme til å bli av meget stor nasjonaløkonomisk betydning for vort land. Om kullenes kvalitet har firmaet uttalt at kullprøver viser at de er meget lett smuldrende men ellers og især fra 2 av selskapets fløtser er udmerkede dampkull og passende som bunkers. Kull fra disse 2 fløtser viser også ualmindelig høie kaloriverdier. Videre har

¹ Følger som særskilt bilag.

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag.

firmaet til undersøkelse av spørsmålet om kullenes omdannelse til koks blandet kull fra fire forskjellige fløtser og funnet at de blandede kull gir udmerket koks og vil passe til bruk i metallurgisk øiemed. Som en generalerklæring om øen uttaler firmaet, at det etter omhyggelig overveielse av alle de fakta og detaljer som det har hatt for sig er av den opfatning at eiendommen Bjørnøen er av stor verdi, hvorfor stort utbytte burde kunne opnåes hvis eiendommen blev innsiktsfullt ledet og drevet, og den burde være en sikker anbringelse både av tidligere anvendt kapital og av den kapital som trenges til nyanlegg. Firmaet avgav i sin innberetning også forslag til forskjellige nyanlegg og en hel del av disse er nu gjennomført. Det bemerkes også, at to av det engelske firmas chefer har henholdsvis i 1919 og 1920 besøkt øen for å studere forholdene nærmere, og at der ifjor gjennom firmaet blev engagert endel engelske kullgrubearbeidere for å oplære de norske arbeidere.

Av anlegg og bygninger som blev utført i 1920 skal nevnes:

1. Fullførelse av silo i 3 avdelinger som tilsammen rummer 1 100 tonn.
2. Kraftstasjon med dieselmotor for 150 hk. med tilsvarende dynamo.
3. Skeideverk foran grube A med kapasitet 200 til 250 tonn pr. døgn.
4. Magasinbygning med butikk og lager.
5. En 24-manns barakke.
6. Spiserum for arbeiderne med kjøkken, bakeri og beboelsesrum for kjøkkenpersonalet.
7. Svinestald med plass for 40 à 50 svin.
8. Hestestald.
9. Lokomotivstald.
10. Kontorbygning i 2 etager.
11. Betjeningsbolig til funksjonærmessen, hvor der i 1ste etage er kull- og vedoplag samt bad, i 2den etage 4 soveværelser beregnet for stigerne.
12. Der er påbegynt grunnarbeider til en bygning hvor der i 1ste etage skal innredes forsamlingslokale kombinert med kafé, lese- og skriverum, i 2den etage

lese- og skriverum for formennene inntil disse kan få egen messe.

13. Lagerplass på 4 000 m.² for vinterproduksjonen (25 000 tonn) fra grube A er utfylt og planert ferdig.
14. Ny grube (C) er åpnet, og er skeideverk fullført, dette med en kapasitet av ca. 300 tonn pr. døgn. Lagerplass for denne er også ferdig.
15. Jernbanelinjen er forlenget til den nye grubeåpning.
16. Radiostasjonen er i det vesentlige fullført.

Alle disse anlegg fordret betydelige kontante utbetalinger og selskapet måtte derfor som foran nevnt få kontant betaling for alle de kull som det i sommerens løp leverte til det offentlige.

Selskapet har ikke ført særlig regnskap for anleggene og kan derfor ikke med sikkerhet opgi, hvor stor del av utgiftene i siste regnskapsår rettelig er anleggsomkostninger. På anmodning av komitéen har selskapet dog forsøkt å finne en fordelingsmåte og har opgitt, at der til utelukkende anleggsarbeider i 1920 har været beskjeftiget ca. 30 mann eller $\frac{1}{6}$ av det samlede arbeiderantall.

I henhold hertil har det anslått anleggsutgiftene til ca. kr. 1 180 000,00 hvorav dog ca. kr. 485 000,00 vedkommer anlegg i 1919. Videre har selskapet i 1920 opfaret gruber og reparert samtlige huser og opfører derfor videre til reduksjon i de egentlige driftsutgifter:

1) for opfarede gruber og kullbeholdning kr. 580 000,00 og 2) for reparasjoner ca. kr. 50 000,00 som tillagt forannevnte kr. 1 180 000 utgjør ca. kr. 1 810 000,00.

For å få en oversikt over selskapets økonomiske stilling fant komitéen på reisen å burde forlange en redegjørelse fra selskapet for dets pengebehov såvel til anleggsarbeidene som til driften resten av sæsongen.

I skrivelse av 27de august 1920¹, som vedlegges i avskrift med tilhørende 4 bilag, uttaler selskapet at det i høstens løp måtte regne med en utbetaling innen 25de november 1920 på kr. 2 660 000,00. Dette beløp kunde

¹ Følger som ikke trykt bilag.

Bilag. Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

dog reduseres noget bl. a. hvis selskapets vekslar kr. 530 000,00 blev fornyet, men selskapet regnet i hvert fall med å måtte disponere kr. 2 000 000,00 i høstens løp for å kunne gå igang med full vinterdrift. Utgiftspostene vil fremgå av bilag II til den nevnte skrivelse. Som utgifter er medtatt alle innkjøp av proviant og andre fornødenheter som trengtes til vinterdrift, men ikke noget til arbeidslønn og andre daglige omkostninger utover 25de november 1920, hvortil selskapet faktisk er bundet, når overvintring er begynt.

Til dekning av de ovennevnte kr. 2 000 000,00 opførte selskapet følgende inntektsposter:

1. Allerede levert kull til staten, 3 250 tonn à kr. 200,00	kr. 650 000,00
÷ allerede anvist ... »	567 000,00
	<hr/>
	Rest kr. 83 000,00
2. Tilgode for andre kullleveranser..... »	125 000,00
3. Kontantbeholdning ... »	25 000,00
4. Skibning av kull ^{30/8} — ^{20/11} , 12 uker med 1 000 tonn à kr. 200,00 pr. uke = 12 000 tonn	» 2 400 000,00
	<hr/>
	kr. 2 633 000,00

Imidlertid blev der i tiden 30te august til sæsongens slutning kun skibet ikke fullt 8 400 tonn eller 3 600 tonn mindre enn påregnet.

Fra det forannevnte beløp

	kr. 2 633 000,00
blir derfor å trekke 3 600 tonn à kr. 200,00 pr. tonn »	720 000,00
	<hr/>

Rest kr. 1 913 000,00 hvorved altså selskapets skibninger ikke dekket dets nødvendige behov for penge.

Videre er å merke, at selskapet selv med de leverte kull ikke har kunnet dekke de gjennom Poststyrelsen utbetalte forskudd i den utstrekning, som det selv hadde påregnet idet nærværende komité ikke har funnet å kunne ansette selskapets kull til en så høi gjennomsnittspris som kr. 200,00 pr.

tonn. Selskapet leverte således sommeren 1920 ialf ca. 11 630 tonn, som efter en gjennomsnittspris à kr. 200,00 utgjør kr. 2 326 000,00 mens komitéen ikke har funnet å kunne verdsette det leverte kvantum til mere enn ca. kr. 2 196 000,00 eller ca. kr. 188,00 i gjennomsnitt pr. tonn.

Grunnen hertil er dels at kullene som skulde leveres til dagens pris på utenlandske kull for en del blev levert utenfor den egentlige høikonjunktur, da gjennomsnittsprisen på engelske kull ikke nådde op til kr. 200,00 pr. tonn og dels hadde Bjørnøkullene så stort askeinnhold, at selv kull, levert under høikonjunktoren, ikke kunde settes høiere enn til kr. 202,00 i gjennomsnitt, mens man gikk ut fra en gjennomsnittlig pris på utenlandske kull nordpå av ca. kr. 235,00.

Det endelige resultat av sæsongens skibning blev derfor at selskapet som foran nevnt har fått anvist ..... kr. 2 527 000,00 men kun har levert kull for ..... ca. » 2 195 000,00

eller at der er et under-skudd på ..... ca. kr. 332 000,00

Videre har selskapet i november og desember 1920 fått anvist kr. 300 000,00 som forskudd på kulleveranser.

Utbetalingen av det sistnevnte beløp er gjort avhengig av, at selskapet går med på en ny kontrakt med staten inneholdende den nødvendige sikkerhetsstillelse for de forannevnte forskudd og mulige videre sådanne, likesom selskapet er pålagt kun å anvende forskuddene til utgifter vedkommende årets vinterdrift, derimot ikke til nyanlegg i nogen-somhelst form.

Da der i januar 1921 fremkom krav fra selskapet om yderligere forskudd og da selskapets adm. direktør på grunn av sykdom var forhindret fra å komme til Kristiania, besluttet komitéen i møte 10de januar 1921 å foreta en reise til Stavanger. Komitéen opholdt sig i Stavanger 20de og 21de januar, og hadde konferanser dels med selskapets adm. direktør og dels med den samlede direksjon og søkte innhentet nærmere opplysninger om resultatet av selskapets virksomhet hittil og om utsiktene for dets drift i 1921,

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag.

idet det sterke prisfall på kull turde gjøre det tvilsomt om en regningssvarende drift kunde opretholdes. Under sammenkomstene, hvorunder man også drøftet prisansettelsen på de i 1920 leverte kull, enedes man om at der skulde innsendes en skriftlig redegjørelse for pengebehovet vinteren og våren 1921 samt opgave over selskapets nyanlegg i 1920 og for disses kostende, hvorfor er redegjort foran. I skrivelse av 22de januar avgav selskapet den nevnte redegjørelse og androg om et lån eller forskudd av Staten stort kr. 2 000 000,00 utover de foran nevnte kr. 632 000,00.

Beløpet var det forutsetningen skulde brukes således:

1. Til innfrielse av selskapets løse gjeld og aksepten ..... kr. 400 000,00
2. Månedstrekk til arbeidere, funksjonærer, kontorutgifter, renter og nødvendige avdrag på vekslar i Norges Bank, garantert av direksjonen, inntil 1ste mai 1921 ..... » 350 000,00
3. Til betaling av arbeidernes resttilgodehavende ved vintersesongens slutning 1ste mai 1921 ..... » 750 000,00
4. Til innkjøp av diverse maskinelt utstyr, magasinvarer, proviant m. v. for opsendelse til våren samt betaling av forskuddsfrakter for timechartet tonnasje..... » 500 000,00

---

kr. 2 000 000,00

Komiteen skal allerede her bemerke at hensynet til selskapets store arbeids- og funksjonærstokk har medført at staten måtte understøtte selskapet inntil disse i mai måned kunde bringes hjem, hvad nu er skjedd. Selv hadde selskapet ikke tilstrekkelige kontante midler til å utbetale arbeidslønninger og andre nødvendige driftsomkostninger, og det hadde heller ikke den nød-

vendige kreditt til selv å reise disse penger på annen måte. Det var derfor efter komiteens opfatning en nødvendig konsekvens av statens tidligere optreden at selskapet fikk økonomisk støtte til å utrede månedstrekk til arbeidere og funksjonærer m. v. og arbeidernes tilgodehavende pr. 1ste mai 1921, likesom selskapet måtte skaffes midler til å få arbeidere og funksjonærer hjem fra øen samt til å chartre en del av den tonnasje som er nødvendig for transport av de i løpet av vinteren og våren utbrutte kull. Videre kan nevnes at den vesentlige del av den under I nevnte løse gjeld også måtte innfries, idet denne bl. a. omfattet løpende assurance, skatter og vekslar som forfalt i tiden januar—mars 1921. Som følge herav har komiteen funnet å måtte anbefale for Handelsdepartementet at der blev utbetalt selskapet de nødvendige midler til dekning derav med ialt kr. 1 550 000,00 hvortil kommer de foran nevnte kr. 632 000,00. Forskudd til selskapet som er utbetalt i inneværende vinter, utgjør således tilsammen ca. kr. 2 182 000,00. Til sikkerhet for dette beløp og mulig yderligere forskudd er der utstedt et skadesløsbrev stort kr. 3 000 000,00 med pant i selskapets anlegg, eiendommer, kullbeholdninger og forråd. Ved siden herav skylder selskapet til staten de forannevnte i 1919 og 1920 utbetalte kr. 2 000 000,00 som med påløpne renter utgjør ca. kr. 2 250 000,00 og til Norges Bank ca. kr. 500 000,00 garantert av selskapets direktører. Derimot har selskapet ikke nogen vesentlig gjeld til arbeidere eller andre. Selskapets samlede gjeldsforpliktelse utgjør således henimot 5 millioner kroner.

Med hensyn til selskapets verdier henvises til vedlagte utskrift av regnskapet for driftsåret 1919/20¹ hvorav vil sees at selskapets samtlige verdier er opført med kr. 8 802 000,00 hvorav selskapets anlegg på øen utgjør ca. kr. 4 800 000,00.

Med hensyn til driftens lønnsomhet har selskapet i skrivelse av 8de februar 1921 opplyst at dets samlede inntekter ved kullsalg i regnskapsåret 1ste november 1919—31te oktober 1920 utgjorde kr. 2 961 498,24.

¹ Følger som særskilt bilag.

Bilag. Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

På den annen side utgjorde selskapets samlede utgifter..... kr. 4 004 732,58
herfra går dog for nyanlegg og opfaredē gruber ..... » 1 811 147,25
De direkte driftsutgifter blir således ..... kr. 2 193 585,33

Fordeles dette beløp på de i regnskapsåret skibede 17 623 tonn kull blir disses kostende levert i Norge pr. tonn kr. 124,47
Trekkes herfra frakt kr. 61,01 samt lastning og trimming ..... » 0,62
» 61,63

fremkommer kullenes kostende på lagerplassen pr. tonn ..... kr. 62,84

Til sammenligning anfører selskapet at produksjonsomkostningene ifølge den oversikt det hadde i februar måned for december utgjorde kr. 41,30 pr. tonn og for januar kr. 37,70 pr. tonn på lagerplass.

Selskapet håper at produksjonsomkostningene fra våren 1921 ikke vil bli større enn at Bjørnøkullene fullt ut kan konkurrere med andre kull. I denne henseende må merkes at selskapet nu har moderne lasteanlegg, således at der ved siloen kan lastes 800—1000 tonn i løpet av 3 til 4 timer. Selskapet går derfor som foran nevnt ut fra at der ingen vanskeligheter vil være ved å skibe inntil 100 000 tonn med det lastearrangement som det nu har, dog forutsatt at der anskaffes en steamshovel med en lasteevne av 60—80 tonn i timen for transport av kull fra lager i jernbanevogn. Steamshovelens kostende er anslått til ca. kr. 75 000,00.

Videre har selskapet opplyst at dets utgifter til arbeidslønninger i 1920 blev usedvanlig høie på grunn av de da herskende arbeidsforhold. Med en arbeidslønn av kr. 3,00 pr. time antar selskapet at man kan kalkulere med en utgift av kr. 25,00—30,00 pr. tonn kull levert ved grubeåpningen.

Med hensyn til den nu pågående vinterdrift opplyses at komiteen mottar rapport over hver ukes produksjon; disse rapporter viser at produksjonen går jevnt fremover; pr. 30te januar var således lagret 8 264 tonn, pr. 27de februar 11 794 tonn, pr. 27de mars

14 891 tonn og ved vinterdriftens avslutning i begynnelsen av mai 17 560 tonn.

På samme tid lykkes det selskapet å få redusert askegehalten i kullene noget. Analyser av produksjonen i januar og februar viste således for stykk-kull fra A-gruben henholdsvis 12,1, 13,8, 12,2 og 14,5 pct. aske. I mars måned er procenten igjen steget noget, nemlig til henholdsvis 17, 15,4 og 15 pct., men dette skyldes efter opplysninger fra selskapet dårligere skeidning av kullene på grunn av megen sykdom og sterk kulde, likesom der er drevet oprensings- og opfaringsarbeider i større utstrekning. Driftslederen på øen har imidlertid opplyst at opfaringsarbeidene i den nye grube (grube C) i mai vil være så langt fremskredet at strosning kan påbegynnes, og at der vil kunne leveres kull fra denne grube med 8 — åtte — pct.s askegehalt, idet man ved strosningen har anledning til å bryte utelukkende det løsbrendte kullag. Han meddeler videre at askegehalten i den samlede produksjon fra begge gruber for stykk-kullenes vedkommende kan bringes ned i 10 pct. selv om kullene som utvinnes under opfaringsarbeidene, tas med.

Komiteen skal om askeinnholdet i selskapets kull bemerke at dette i de i 1920 leverte kull tildels har været meget høit. I selskapets leveranser i tiden juni—oktober varierte det således mellom 15,4 og 22,1 pct., og de fleste lå mellom 17 og 20 pct. Den høie askegehalt har, som rimelig kan være, forringet kullenes brenselsverdi idet disse har vist stor tilbøielighet til å slagge under fyringen og derved forårsaket at de skibe i kysttrafikken som har brukt kullene, ikke, eller kun med vanskelighet, har kunnet holde damptrykket oppe medmindre man gikk til blanding av kullene med andre sorter kull. Sådanne blandinger blev også foretatt idet Poststyrelsens dampskibskonsulent, efter komiteens råd, har foranlediget at Bjørnøkullene blev blandet med kull fra Kings Bay Kull Comp. A/S.

Det høie askeinnhold har også ødelagt kullenes renomé, og der er innløpet adskillige klager over dem. Komiteen antar imidlertid at kullene vil være vel brukbare i

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag.

dampskibstrafikken hvis det lykkes å få askeinnholdet vesentlig ned. Man skal forsåvidt gjøre opmerksom på at jernbanens kjemiker, dr. Gram, i skrivelse av 15de september 1920 har fremhevet Bjørnøkullenes fortrinlige kullsubstans og høie brennverdi.

Videre kan merkes at de dampskibe som har fraktet kull fra Bjørnøen til Norge siste sommer, selv brukte Bjørnøkull og holdt vanlig fart, noget som komiteens medlemmer selv forvisset sig om ved sitt forannevnte besøk på Bjørnøen, idet komiteen medfulgte et av kullskibene såvel på opturen fra Tromsø som på tilbakereisen via Tromsø til Narvik. Man skal i denne forbindelse nevne at komiteen ved imøtekommenhet fra statsbanene også fikk anledning til fra Narvik til Riksgrensen å prøve Bjørnøkullene på et maksimalbelastet godstog som komiteen reiste med. Resultatet av denne prøvefyring var imidlertid mindre tilfredsstillende på grund av den høie askegehalt.

Komiteen skal videre bemerke at man i samarbeide med Poststyrelsen vil fortsette forsøkene med å blanne Bjørnøkull med andre sorter Spitsbergenskull, f. eks. fra Store Norske Spitsbergenskullkompani og fra Kings Bay Kull Comp. A/S med hvilke selskaper Handelsdepartementet i år også har avsluttet kjøpekontrakter. Hvis det lykkes selskapet å få askeinnholdet ialfall ned i 13 pct., hvad ikke burde være vanskelig, skulde kullene med sin fortrinlige kullsubstans være fuldt anvendelige som dampskibskull. De brenner imidlertid med noget kort flamme, og det vil derfor under alle omstendigheter være fordelaktig å blanne dem med mere langflammede kull som de forannevnte sorter. Med en blanning av Bjørnøkull med en av de nevnte kulsorter går komiteen ut fra at Bjørnøkullene vil bli fuldt brukbare som dampskibskull.

Komiteen skal derefter gå over til å behandle spørsmålet om hvorvidt og i tilfelle i hvilken utstrekning staten bør støtte en fortsettelse av selskapets drift og de vilkår hvorunder sådan støtte i tilfelle bør skje. Komiteen antar at der, hvis staten ikke støtter selskapet, kun står åpent 2 muligheter

for dette, nemlig enten å selge kullfeltene til utlandet eller å nedlegge driften på øen.

Med hensyn til salg til utlandet finner komiteen ikke å kunne anbefale at dette skjer. Hovedgrunnen til at staten i det hele er gått til å understøtte såvel dette som andre selskaper som arbeider på Spitsbergen, har nettop været å sikre at kulleiene på øen blev i de norske selskapers besiddelse. Komiteen antar at dette hensyn spiller en like stor rolle for tiden, særlig hensett til de mange vanskeligheter som i den senere tid har vist sig lett inntrer for Norges tilførsel av kull utenfra, således den nu pågående kullstreik i England. Komiteen kjenner forøvrig ikke til om der er utsikt til et regningssvarende salg, selv om selskapets aksjonærer nedsetter aktienes pålydende verdi betydelig.

Med hensyn til spørsmålet om å innstille driften helt skal komiteen nevne at hvis staten helt avbryter forbindelsen vil følgen antagelig bli at selskapet må gå konkurs, idet det under de nuværende økonomiske forhold ikke vil kunne reise de nødvendige midler.

Staten må da som hovedkreditor overta det hele og må selv avhente de allerede utbrutte kull, idet disse vil bli ødelagt hvis de en lengere tid blir liggende utsatt for været på Bjørnøen. Videre måtte staten sørge for tilsyn og vedlikehold, idet det økonomisk sett vilde være uforsvarlig om de mange kostbare anlegg på øen skulde ødelegges på grunn av manglende tilsyn.

Komiteen finner ikke å kunne anbefale en sådan ordning, ialfall ikke før det er bragt på det rene at en rasjonell drift under ordinære forhold ikke vil bringe et tilfredsstillende resultat, hvad man efter den tidligere drift ennå ikke kan ha full oversikt over. Man skal i denne henseende også nevne at det av hensyn til de internasjonale forhold vil være litet heldig om driften på øen skulde bli nedlagt. Såvel efter Spitsbergentraktaten som efter den foreslåtte bergverksordning er det et meget vesentlig moment til opretholdelse av vedkommende okkupants rettigheter at denne har opretholdt disse ved arbeider, og en avbrytelse av driften vil derfor kunne

Bilag. Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

medføre at de erhvervede rettigheter helt bortfaller.

Komiteen finner etter inngående å ha drøftet spørsmålet å burde anbefale at selskapet tillates å gå til full sommerdrift inntil videre, men med adgang for staten til når som helst å avbryte kullproduksjonen hvis denne på grunn av askegehalten eller produksjonsutgiftene ikke skulde svare regning.

Komiteen kan etter det sterke prisfall på kull for tiden ikke uttale nogen bestemt formening om hvorvidt Bjørnøkullene i år har utsikt til å kunne konkurrere med andre kull hvad kvalitet og produksjonspris angår. Man kan i så henseende ikke bygge på driftsresultatene fra i fjor, om enn driften til tross for den lave produksjonsmengde og de høie arbeiderlønninger (40—50 kroner pr. dag) ga et betydelig overskudd — ca. 600 000 kroner. Dette overskudd, som forøvrig medgikk til nyanlegg, skyldtes de høie kullpriser, gjennomsnittlig 188 kroner for disse kulls vedkommende. Selskapet er, som foran nevnt bunnet til de høiere arbeiderlønninger — inntil begynnelsen av mai —, og det ligger med en del materialer og rekvisita til tildels vesentlig høiere priser enn man nu kan anskaffe disse for. Det sterke prisfall på kull nødvendiggjør en betydelig reduksjon i arbeiderlønnene, og således som arbeidsforholdene for tiden er i Norge må man formentlig kunne gå ut fra at så vil kunne skje. Likeledes må man kunne gå ut fra at produksjonsmengden i år skal bli vesentlig større, antagelig minst det dobbelte av ifjor.

Selskapets anlegg blev som foran fremholdt først ferdig sommeren og høsten 1920, og selskapet har derfor ennu ikke hatt anledning til å gjennomføre fullt rasjonell drift på øen med skibning i en hel sesong. Videre bemerkes at selskapet nu har opfaret den nye grube C, hvorfra det antar at det vil kunne skaffe meget brukbare kull. Det er derfor etter komiteens mening også i statens interesse at selskapet gis anledning til å fortsette arbeidet i sommer og utover høsten. Skulde det i løpet av sommeren vise sig at driften ikke gir overskudd eller at kul-

lenes kvalitet ikke blir mer tilfredsstillende enn hittil, får man påny ta selskapets stilling under overveielse. Komiteen anser det også av stor betydning at man ved en rasjonell drift av grubene ved Tunheim og ved undersøkeleesarbeider ved Lakssjøen (Laksvann) og ved Ellasjøen i år får nærmere kjennskap til disse betydelige kullforekomster så man vet hvilke kullreserver vårt land her vil kunne gjøre regning på under vanskelige kullforsyningsforhold. Komiteen finner videre å burde henvise til den nuværende vanskelige kullsituasjon i England, som påny viser nødvendigheten av at man søker å sikre vårt land disse kullreserver. Visstnok har norske selskaper meget verdifulle kullgruber på Spitsbergen, men avstanden mellom Norge og Spitsbergen er dobbelt så stor som mellom Norge og Bjørnøen og for Spitsbergens vedkommende er skibningssesongen kun vel 3 måneder, mens den for Bjørnøen er ca. 6 måneder.

Komiteen skal også nevne at der bør tas et visst hensyn til at selskapet har måttet påta sig forpliktelsen til i løpet av de nærmeste år ikke å overdra sine rettigheter til utlendinger og at de derfor bør ha krav på at staten hjelper dem så langt det kan ansees forsvarlig.

Videre skal man nevne at den svenske regjering nettop har foreslått at den svenske stat skal understøtte det svenske selskap som arbeider på Spitsbergen med kr. 3 000 000,00, og som en grunn for denne understøttelse er særlig påberopt at det er av nasjonal interesse at selskapets kull-leier beholdes under svensk eiendomsrett og innflydelse. Den svenske regjering nevner også at der for tiden råder en industriell depresjon som vanskeliggjør reisningen av privat kapital, og at staten ikke bør unddra sig å yde det svenske selskap en understøttelse som det trenger for å kunne fortsette sin virksomhet.

Komiteen skal derefter gå over til å behandle formen for statens videre understøttelse. Man skal først behandle spørsmålet om hvorvidt staten bør benytte sig av sin forkjøpsrett til en majoritet av selskapets aktier. Komiteen skal her nevne at selska-

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag.

pets aktiekapital utgjøres av 4 000 aktier à kr. 1000 eller tilsammen kr. 4 000 000,00, og av disse aktier tilhører 2 100 aktier et enkelt konsortium som har håndgitt disse aktier til selskapets direktør hr. Roalkvam etter en kurs av 60 pct., og denne har igjen overdratt sin håndgivelse til staten. Ønsker staten å innløse aktiene må bestemmelse herom være fattet av stortinget innen 31te juli 1921 mens håndgivelsen til direktør Roalkvam utløper 30te november s. å.

Efter underhåndsmeddelelse akter selskapets direktør ikke å benytte sig av sin rett til å overta de håndgivne aktier ved fristens utløp, og komiteen antar at det heller ikke er grunn for staten hertil. Man skal i denne henseende bemerke at selskapets gjeld til staten allerede er så stor at selskapets verdier efterat gjelden er dekket ikke berettiger til en aktiekurs av 60 pct. Videre antar man at staten som kreditor vil kunne utøve en friere kontrollerende virksomhet enn om den var aktionær.

Ved mulig tvangsrealisasjon av selskapets verdier vil også kreditorenes krav gå foran aktionærenes, og selv om det er vanskelig å få istandbragt en helt betryggende pantsettelse, sålenge rettsforholdene på øen ikke er i orden, antar man at staten, som praktisk talt er enekreditor, vil innta en bedre stilling som kreditor enn som aktionær.

Der har videre fra aktionærhold vært reist spørsmål om at selskapet skulde nedskrive aktiekapitalen til det halve og at staten skulde gå med på å inngå som aktionær for de i 1919 og 1920 utlånte kr. 2 000 000,00 således at staten fikk stemmerett i de saker som måtte være av betydning for betryggelse av statens interesser. Selskapets aktiekapital vilde derved bli uforandret kr. 4 000 000,00. Det er dog nevnt at det i dette tilfelle måtte stå selskapet fritt eventuelt senere å innløse statens aktier, idet nedskrivningen av aktiekapitalen var gjort for å vise staten selskapets ønske om å styrke og betrygge statens interesser.

Komiteen finner ikke å kunne anbefale en sådan ordning idet de samme grunne taler herimot som mot den forannevnte innløsning av de håndgitte aktier.

Komiteen er derfor foreløbig blitt stående ved å anbefale at forholdet mellom staten og selskapet inntil videre ordnes på samme måte som i tidligere år, ved oprettelse av kjøpekontrakt samt ved et skadeløsbrev på kr. 3 000 000,00. Det siste er som foran nevnt allerede utstedt av selskapet. En avskrift av kjøpekontrakten vedlegges¹.

Man vedlegger ennvidere utkast til en skrivelse¹ fra komiteen til selskapet gående ut på å sikre staten kontroll og bestemmelsesrett over selskapets disposisjoner sålenge dette står i gjeld til staten og i hvert fall inntil utgangen av 1924. I skrivelsen foreslås også inntatt bestemmelse om at den norske stat eller norske innvånere inntil Handelsdepartementet anderledes bestemmer skal ha fortrinsvis adgang til å få kjøpt kull i nærmere bestemte mengder.

I anledning av hjemtransporten av de nu utbrutte ca. 17 500 tonn kull og til innkjøp av magasinvarer m. v. for påbegynnelse av sommerdriften har selskapet i dets foran nevnte skrivelse av 22de januar 1921 under post 4 opført som nødvendig forskudd ca. kr. 500 000,00. Herav er hittil utbetalt kr. 50 000,00 til foreløbig chartring av tonnasje hvorefter statens lån skulde bli å forøke med inntil kr. 450 000,00.

Videre kan nevnes at selskapets direktør har antydnet nødvendigheten av at selskapet får anledning til å undersøke forekomstene ved Lakssjøen (Laksevann) og at det hertil må få lov til å anvende ca. kr. 50 000,00 til minering av en 100 m. dyp sjakt. Komiteen anser det som tidligere nevnt av stor betydning at man, for å få oversikt over de kullreserver som vårt land under vanskelige kullforsyningsforhold kan regne med på Bjørnøen, får nærmere undersøkt de visstnok betydelige kullforekomster ved Lakssjøen hvor der efter foretatte boringer i 1916 og 1918 antas å være et lett drivbart lag av meget gode kull, se Fennell, Green & Booths innberetning side 9. Komiteen vil derfor anbefale at de nevnte kr. 50 000,00 blir tillatt anvendt

¹ Følger som ikke trykt bilag.

Bilag. Om godkjenning av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

til det nevnte øiemed, idet man forutsetter at beløpet vil kunne utredes av de forannevnte kr. 450 000,00. Endelig kan nevnes at selskapets direktør underhånden har fremhevet nødvendigheten av at der anskaffes et trådløst peilingsapparat for skibe. Et sådant vil være til stor nytte ikke alene for trafikkforholdene på Bjørnøen men også for seilassen på Spitsbergen. Komiteen har funnet at et peilingsapparat bør anskaffes snarest mulig og har underhånden meddelt samtykke hertil. Omkostningene ved et sådant peileapparat og dets opsettelse er opgitt til £ 300 eller ca. kr. 8 000,00.

Komiteen skal til slutning fremkomme med følgende skjønsmessige driftsoverslag for sesongen 1921.

På øen ligger utbrutt ca. 17 000 tonn kull som efter kr. 50 pr. tonn utgjør ..... kr. 850 000,00
Der skiftes nu arbeidere, og regelmessig sommerproduksjon samt transport av de nu utbrutte kull vil neppe begynne før ca. 1ste juni. Går man ut fra en produksjon av 5000 tonn pr. måned i juni—oktober får man $5\ 000 \times 5 = 25\ 000$ tonn à kr. 50,00 ..... » 1 250 000,00

tilsammen kr. 2 100 000,00

Arbeidsutgifter til transport av de utbrutte kull og til fortsatt brytning m. v. pr. måned således for 160 mann til ..... kr. 115 000,00

Magasinvarer, oljer etc. for driften ..... » 20 000,00

Tonnage for transport av 42 000 tonn » 70 000,00

Generalutgifter ca. .... » 25 000,00

Undersøkellesarbeide ved Lakssjøen ... » 10 000,00

Overføres kr. 240 000,00

Overført kr. 240 000,00

Utgifter pr.

måned ..... kr. 240 000,00

eller 5 måneder (juni—ok-

tober ..... kr. 1 200 000,00

Ifølge meddelelse fra selskapet er det gamle skeideverk nylig nedbrent og der vil av assurancesummen for samme bli utbetalt ca. kr. 175 000,00. Selskapet vil dessuten ved mai måneds utløp ha i kontanter ca. kr. 50 000,00. Trekker man derfor kr. 200 000,00 fra utgiftsoverslaget vil selskapet til full drift i sommer trenge ca. kr. 1 000 000,00 som Staten må legge ut eftersom den mottar kullene. Heri er medregnet de førnevnte kr. 450 000,00 for hjemtransporten av de nu utbrutte kull, som imidlertid delvis må utbetales forinnen kulltransporten begynner.

Den samlede nettoinntekt vil andra til ca. kr. 1 100 000,00. Staten kan således gjøre regning på å få et avdrag av ca. kr. 1 000 000,00 på sitt lån til selskapet.

I henhold til det foran nevnte vil komiteen anbefale at Bjørnøen A/S får tilladelse til inntil videre å gå til sommerdrift på øen og til å anskaffe det hertil nødvendige utstyr. Likledes vil man anbefale at selskapet får anledning til å anstille det foran nevnte undersøkelsesarbeide ved Lakssjøen.

Med hensyn til spørsmålet om å benytte sig av håndgivelsen skal komiteen bemerke at der ikke er grunn for staten til å benytte sig av denne og innløse aktiene efter en kurs av 60 pct.

Med hensyn til selskapets eiendomsrett til øen henviser komiteen til hvad der er anført i St. prp. nr. 183 for 1919 og til medfølgende betenkning¹ av 6te november 1919 av dosent Adolf Hoel vedkommende eiendomsretten til Bjørnøen og til 2 fra Utenriksdepartementet mottatte skrivelser av 20de desember 1920 og 26de mai 1921¹. Avskrift av skrivelserne og et med den siste medsendt bilag vedlegges.

¹ Følger som ikke trykt bilag.

Om godkjenning av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag.

Kings Bay Kul Comp. A/S.

Med hensyn til de forhandlinger som blev ført mellem Handelsdepartementet og selskapet høsten 1919 til våren 1920, henvises til Stortingsmeddelelse nr. 18 for 1920. Man skal alene nevne at forhandlingene den gang førte til at der våren 1920 blev avsluttet kjøpekontrakt med selskapet hvori dette forpliktet sig til å levere staten sin hele produksjon sommeren 1920, nemlig 20 å 30 000 tonn, med undtagelse av ca. 2 000 tonn som selskapets eiere selv trengte til sitt eget behov. Kullene skulde leveres cif. Bodø eller nordenfor liggende havn efter departementets nærmere bestemmelse

Som forskudd på leveransen fikk selskapet utbetalt 1 million kroner den 1ste mai 1920, 1 million den 1ste juli og 1 million den 30te juli s. å. Den siste termin forfalt egentlig først til betaling den 1ste september, men departementet fant å burde samtykke i at den blev utbetalt 30te juli, idet der den dag av selskapet allerede var levert kull utover de allerede anviste 2 millioner kroner.

Ialt leverte selskapet i 1920 henved 30 000 tonn kull, som efter den av komiteen foreslåtte pris kr. 207,00 pr. tonn utgjorde over 6 millioner kroner. Selskapet har således foruten å tilbakebetale statens lån 3 millioner kroner plus renter hatt en inntekt av ca. 3 millioner kroner.

Med hensyn til de av selskapet leverte kull som i sin helhet har funnet anvendelse i den statsunderstøttede dampskibsfart, skal komiteen opplyse, at disse viser et forholdsvis høit askeinnhold, men ikke har den tilbøielighet til å slagge som kull med samme askeinnhold fra Bjørnøen. Kingsbay-kullene er, efter hvad statsbanernes kjemiker har opplyst, ikke almindelige stenkull men cannelkull som best vil egne sig til oljedestillasjon og fremstilling av gass.

Høsten 1920 henvendte selskapet sig påny til det offentlige med henstilling om at der også for produksjonen i 1921 måtte bli avsluttet kjøpekontrakt med staten.

Efter en del forhandlinger blev man i oktober 1920 enig med selskapet om en kjøpekontrakt i det vesentlige som den for leveranse i 1920 avsluttede. Der vedlegges en avskrift av kontrakten¹, som på statens vegne er undertegnet av Handelsdepartementets chef. Idet man forøvrig henviser til kontrakten skal man av endringer fra den første nevne at det kjøpte kullkvantum er forhøiet til 40 000 tonn, hvorav dog 10 000 blir å levere i Trondhjem, om Handelsdepartementet måtte ønske sådan leveranse. Forskuddet er også i år kr. 3 000 000,00 som blir å utbetale i 8 terminer, hvorav den siste på 1 million kroner forfaller 1ste juni 1921. Som vilkår for utbetalingen av de enkelte terminer er satt at der er brutt og lagret på øen et i kontrakten nærmere bestemt kvantum kull som den 1ste november 1920 skulde være 5 000 tonn, og som stiger med 5 000 tonn pr. måned, således at der 1ste juni 1921 skal være lagret 40 000 tonn. Ifølge siste rapport fra selskapet er der pr. 21de mai 1921 lagret 43 777 tonn mot efter kontrakten 35 000 tonn pr. 1ste mai s. å. Videre kan merkes at selskapet har forpliktet sig til i tidsrummet inntil 1ste januar 1922 ikke å foreta salg eller pantsettelse av selskapets eiendele og rettigheter, likesom selskapets aksjonærer har forpliktet sig til i samme tidsrum ikke å selge aktiemajoriteten uten statens samtykke. For riktig oppfyllelse av kontrakten innestår selskapets 3 aksjonærer, Peter S. Brandal, M. Knudsen og Trygve Klausen. Kontrakten er godkjent av Ålesunds Kreditbank som er selskapets hovedkreditor. Endelig skal komiteen nevne at selskapet i skrivelse av 22de mars 1921 har meddelt at skibningen i 1921 antas å kunne begynne i slutningen av juni måned, og at det vil passe selskapet at leveransen til staten da påbegynnes. For kulltransporten hadde selskapet da chartret 4 båter, to på 2 200 tonn, en på 2 450 og en på 3 300 tonn d. w.

Selskapets aksjonærer Brandal og Knudsen er allerede i begynnelsen av april av-

¹ Følger som ikke trykt bilag.

Bilag. Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

reist til Spitsbergen i anledning av ombyttet av arbeidsstokken samt for å ha tilsyn med sommerens drift og transport.

Den tredje aktionær, advokat Klausen, har under muntlige konferanser med komiteen i begynnelsen av mai d. å. fremholdt nødvendigheten av, at selskapet får yderligere lån av staten til hjemførsel av de utbrutte kull og til fortsatt drift såvel i sommer som kommende vinter. Det er nemlig ikke hittil lykkes selskapet som i tidligere år å få avsluttet salgskontrakter for de kull som selskapet i denne sesong gjør regning på å få bragt til landet utover de 40 000 tonn som staten skal ha, og selskapet kan heller ikke erholde yderligere lån hos sin faste bankforbindelse.

Selskapet har oplyst at det har tilstrekkelige midler til å dekke sine forpliktelser inntil 1ste juni 1921 derunder til å utbetale arbeiderne disses samlede tilgodehavende og til chartring av fartøier for 1 måneds transport av kull.

På foranledning av komiteen har advokat Klausen den 4de mai 1921 avgitt nedenstående oversikt over selskapets ytterligere pengebehov, alternativt for drift hele året 1ste juli 1921—30te juni 1922 og for drift alene sommeren 1921.

«Idet jeg henviser til muntlig konference og til det overslag som blev utlevert til komiteens formand tillater jeg mig at meddele at Kings Bay for at drive anstundende sommerseson og vintersesonen må skaffe sig indtil 5 millioner kroner.

Skulde vi kun drive i sommer- og ikke i vintersesonen trønger vi indtil 2 500 000,00 beløpet at fordele i likestore månedlige terminer, første termin 1ste juli 1921, sidste termin 1ste juni 1922, alternativt 1ste juli—1ste oktober 1921.

Hvis der planlægges kun for sommerdrift skulde vi kunne gjøre regning på at få til Norge ca. 75 000 tons minimum. Vor chefingeniør tror at kunne love 90 000 hvis han i løpet av mai får nye folk op. Vårslapheten gjør sig nemlig sterkt gjældende hos de arbeidere som har overvintret. Hvis der drives kommende vinter mener vi i løpet af vinteren til 1ste juni 1922 at kunne utvinde yderligere 65 000 tons minimum således at vi da har disponibelt 100 000 tons, bortset fra de 40 000 tons som er statens eiendom.

Jeg skal anføre at vi i vinter har åpnet 2 nye kullag og at det altid er både dyrere og mere tidsbekostende at åpne en ny grube end at fortsætte en gammel. Vi mener at vi i de nyåpnede gruber har fundet mægtige kullag som kan drives i årrækker og at omkostningerne betydelig vil reduceres — helt bortset fra at arbeidspriser og materiel er blitt billigere og vel endnu vil falde. Vi har i vinter måttet drive med gamle arbeidskontrakter, avsluttet før nedgangen — og gamle materialpriser.

Vore kulgangers høide og det forhold at kullene ligger så at si i dagen gjør at en arbeider hos os kan utvinde det mangedobbelte kvantum pr. dag af hvad en engelsk arbeider kan præstere.

Jeg havde idag en konference med ingeniør Lysaker i «Den norske dampkjedeforening» — han har vore analyser til beregning i anledning av oljeutvindingen. Han udtalte at med den oljegehalt som vore kul har er affæren økonomisk set helt oplagt. Det er vistnok så at det, som det blev nevnt i komiteen, kunde synes rigtigst ikke at drive i vinter, idet vi dermed sparte vore kul indtil de kunde benyttes gennem oljeutvinding. Men for det første har vi kul nok og for det andet er det af den største betydning at de nye gruber blir bearbejdet og derigjennem snarest mulig tilrettelagt for den mest rationelle drift. Et forskudd på 5 millioner er jo meget, men det er dog vel sandsynlig at et så stort beløp ikke på langt nær blir benyttet, idet vi jo må kunne gjøre regning på at vi får solgt vore kul successive i løpet af sommeren og vinteren.»

Advokat Klausen har ennvidere overlevert komiteen følgende skrivelse av 18de april 1921 fra dr. J. Gram, vedrørende Kingsbaykullenes skikkethet til fremstilling av olje og gass:

«Jeg besidder Deres ærede af 15de ds. og kan meddele, at det fra Tyskland bestilte store forgasningsapparat, hvormed en flæthed af bituminøse brændstoffer skal prøves, fortiden monteres i mineralogisk instituts lokale, idet jeg ikke kunde skaffe plads til det ved jernbanen, og at Deres kul skal prøves først i rækken. — Der foreligger fra det firma i Tyskland hvor Kings Bay- og Andøkul har været underkastet foreløbige prøver, særdeles gode udtalelser om Kings Baykullene. Disponent Fürst, der representerer Andøinteressene, er i ivrig korrespondance med firmaet og en overingeniør derfra kommer antagelig snart hid. Et samarbejde med Deres interesser vilde være særdeles gun-

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag.

stigt, da den nye metode, som er i sterk utvikling, ubetinget byder store økonomiske fordele. Man er nu kommet til at uttrække oljen direkte i fyrstedet for store dampkjeler, og et saadant anlæg koster blot 30 000 kroner.»

Komiteen, som også tidligere sammen med statens Råstoffkomite har interessert sig for dette spørsmål, spesielt med sikte på et større destillasjonsanlegg for Kingsbaykull i forbindelse med A/S Sydvaranger, har efter disse nye opplysninger foranlediget avgitt følgende skrivelse med bilag fra Råstoffkomiteens medlemmer dr. J. Gram og professor dr. Goldschmidt:

«Herved tillater vi os at resumere vore uttalelser i konference den 3dje mai 1921, vedrørende oljeutvinning av Kingsbaykull:

1. Ved laboratorieforsøk er der påvist, at Kingsbaykull regelmæssig indeholder ca. 20 pct. oljer.

2. Efter de nu foreliggende data er spørsmålet om en hensigtsmæssig tilgodegjørelse av sådanne kull, under utnyttelse av oljen, teknisk og økonomisk løst.

3. Medens der tidligere krævedes store og kostbare anlæg for en sådan tilgodegjørelse, kan man, efter de nyeste opplysninger, benytte forholdsvis billige og enkle generatorer, som uten videre kan tilknyttes bestående dampanlæg.

4. Man vil anse det for overmåde ønskelig, at en sådan tilgodegjørelse av Kingsbaykullene snarest mulig gjennomføres i teknisk målestok.

5. Eftersom forsøksarbeidet i laboratoriemålestok er tilendebragt og forsøk i halvteknisk målestok vil bli utført i den nærmeste fremtid, gjenstår det at træffe et arrangement, hvorved forsøk i hel teknisk målestok snarest mulig blir gjennomført f. eks. ved Pintsch's forsøksstation, for yderligere at fastslå, at Kingsbaykullene med fuldt utbytte lar sig tilgodegjøre i prøvede generatortyper.»

Skrivelsen var ledsaget av følgende utredning fra dr. J. Gram:

Kings Bay kull.

Det er ved raastoffkomiteens undersøkelse paavist, at Kings Bay Kulkompaniets kulforekomst er saakaldte «cannelkull». Disse karakteriseres ved en langt høyere gehalt av forgasbare bestanddele ved tørdestillation end selv de gasrikeste sten-

kull, og at de ved destillation ved lav temperatur (400 °—600 °) gir 20 pct. optil 30 pct. av en tjæreolje, som i natur og sammensætning staar den raa jordolje nær. En lignende olje har man længe industrielt utvundet av oljeskifere og bituminøse brunkull i Skotland og Mellemtyskland; den forarbeides videre til parafinvoks, lysoljer, motoroljer og gasolje. Under krigen har man funnet, at gasrike stenkull ved samme behandling gir 8—12 pct. av en tjæreolje, der er fattigere paa parafin, rikere paa de mindre værdifulde fenoler end oljerne fra cannelkull, skifer og bituminøse brunkull, altsaa et mindre værdifuldt produkt og i utbytte tilsvarende skiferdestillationens. Da imidlertid denne tjæreolje kan utvindes som et biprodukt ved stenkullenes forgasning i gasgenerator, hvorved hovedmengden av kullenes energiindhold tilgodegjøres som industrigas, mens tjæreoljer ved videre behandling gir en velkommen avlastning i mineraloljeimporten, betragtes denne nye form for stenkullenes utnyttelse som særdeles nationaløkonomisk viktig og støttes særlig i Tyskland ved skattelettelser, storstilede forskningsanlæg o. l. fra statens og storindustriens side.

Skiferoljeindustrien gir foruten destillationsprodukterne intet brændseloverskud til anden anvendelse, de bituminøse brunkull kun en tarvelig koks til husbruk i særlige ovne. Oljen og de kemiske produkter er hovedsaken.

Cannelkullene indtar en mellemsfiling. De gir et langt større utbytte av olje, der i kvalitet nærmer sig brunkullsoljen og er bedre end stenkullsoljen, og de kan likesom stenkullene, efterat oljen er tat ut, forgases i generator til industrigas. Værdien av oljen og værdien av det resterende brændsel vil nogenlunde være økonomisk like. Man kan i runde tal regne, at kullene ved de nuværende priser for stenkull og tjæreolje av brunkulloljens kvalitet respektive kr. 60,00 og kr. 240,00 pr. ton ved at avgi 27 pct. av sin brændverdi og istedet danne 20 pct. værdifuldere produkter stiger i absolut verdi fra kr. 60,00 til kr. 91,64 altsaa med ca. 50 pct.

Generatoranlæg, hvor saadan oljeutvinning kunde finde sted, har altid tidligere været stort dimensionert og derfor kostbare i sit anlæg, og her hos os vilde de derfor kun finde faa steder, hvor de kunde anlegges som forandring ved fyringsanlægget hos allerede eksisterende industrier med stor dampproduksjon eller varmekonsum. I aller sidste tid er det imidlertid lykkedes at gjennomføre hovedprincippet, av sugning av olje-

Bilag. Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

dampen fra det sted i en fyringsschakt, hvor den rette temperatur for dens frigjørelse findes, ved en forandring av dampkjedelfyrsted av ikke for smaa dimensioner, idet en del av fyrgasen suges bakover gjennom kullene i schakten og efterat ha avgitt de kondenserbare oljer, atter føres tilbake til fyrstedet og brændes. Selvfølgelig vil store destillationsanlæg gi de høieste oljeutbytter dernæst store generatoranlæg og dernæst de smaa, paa den anden side gir destillationsanlæggene resten av kullene fra sig som en mellemting mellem kul og koks, der maa skaffes avsætning annetsteds, og i de store generatoranlæg summeres varmetapet i generatoren med fyrstedets, mens i den lille generator direkte i fyringen ikke dette dobbelte varmetap finder sted. Hvad der er økonomisk rigtigst kan kun indgaaende forsøk og varmetekniske beregninger avgjøre, men den lille generator direkte i fyringen har iallefald det ubestridelige fortrin at være meget moderat i anlægsomkostninger.

Cannelkul og den endnu oljerikere varietet torbanitkul fandtes tidligere i nogenlunde store forekomster i England, men disse er opbrukt i oljedestillationens tidligste aar og findes nu kun i smaa mængder, spredt paa mange hold i England. Raamaterialet for oljefremstilling er derfor nu andetsteds raastoffer, der staar langt under cannelkul i værdi dels i oljens mængde, dels i dens kvalitet. Det kjendte firma Julius Pintsch A/G i Berlin uttaler da ogsaa i en skrivelse av 12te april 1921, at det bedømmer utsigterne for en økonomisk bearbeidelse av Spitsbergengullene (det gjælder Kings Bay kul) ved forgasning med tjæreoljeutvinding overordentlig gunstig. Der gjøres kun en reservation overfor disse kuls høie svovlgehalt, men en lignende svovlgehalt har de fattige svenske oljeskifere, hvis bearbeidelse blev optat under krigen og saavidt vides endnu drives, og meddeles derfra, at det er lykkedes at skaffe svovlet bort fra destillationsprodukterne og fremstille det separat som salgsvare til bruk for sulfitcellulose og svovlsyrefabriker og saaledes gjøre det direkte lønsomt.

En saa stor samlet forekomst av cannelkul som Kings Baygruberne har er vistnok enestaaende i verden, og det maa være daarlig økonomi at fyre disse kul, der har saa værdifulde specielle muligheter, under skibskjedler som vanlige stenkul, hertil kommer, at hovedproduktet av tjæreoljen, motorolje og motorbrændsel av egne raastoffer, maa være nationalt seet særdeles betydningsfuldt at raade over.

Det bemerkes i denne forbindelse at der med departementets samtykke i mai 1921 vil bli iverksatt destillasjonsforsøk i halvteknisk målestokk av Statens Råstofkomité med kull fra Kings Bay samt kull og oljeskifer fra Andøen, hvilke forsøk antagelig vil kunne tilendebringes i løpet av sommeren.

Komitéen anbefaler, at der derpå søkes gjennomført forsøk i teknisk målestokk ved dertil skikkede forsøksstasjoner i Tyskland.

A/S Sydvarangers administrerende direktør, hr. Behrens, har nylig under en konferanse med en av komitéens medlemmer uttalt at selskapet meget gjerne vilde interessere sig for anlegg av et sådant destillasjonsanlegg i forbindelse med dets dampanlegg, såsnart de planlagte forsøk var tilendebragt med gunstige resultater.

Uten å ville gå nærmere inn på dette spørsmål, hvis behandling jo henligger under Handelsdepartementet, vil komitéen ikke undlate å peke på betydningen av at ialfall et sådant mindre anlegg for fremstilling av oljer m. v. kunde bli iverksatt om mulig allerede i løpet av kommende vinter.

På foranledning av komitéen har dosent Hoel som ifjor under sine arbeider på Spitsbergen ogsaa besøkte Kings Bay, avgitt en utførlig beretning datert 25 april 1921 bilagt med karter, profiler og fotografier. Beretningen med bilag vedlegges.¹

Dosent Hoel som ogsaa fremholder kullenes skikkethet for fremstilling av olje uttaler at der efter de foretatte undersøkelser er kull for en betydelig drift i en årrekke.

Sammenlignet med de øvrige kullforekomster på Spitsbergen og Bjørnøen er Kings Bay-forekomsten dog av meget begrenset størrelse.

Komitéen finner efter de foreliggende uttalelser at det nasjonaløkonomisk sett neppe er berettiget å forsere kulldriften i Kings Bay forinnan man har fått nærmere uteksperimentert disse kull på olje og gass.

Såfremt man kan sikre sig disse forekomster bevart på norske hender, skulde det således nærmest være i statens interesse, at

¹ Følger som ikke trykt bilag.

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag.

der ikke blev nogen egentlig kulldrift i kommende vinter.

Komitéen finner forøvrig heller ikke, forinnan man ser resultatene av sommerens drift, å kunne tilråde at der gis selskapet tilsagn om økonomisk støtte til kommende vinters drift utover hvad der er nødvendig til anleggenes vedlikehold og opretholdelse av selskapets okkupasjon. Derimot vil komitéen på det beste anbefale at selskapet ydes den fornødne støtte til å gjennomføre planene for drift i inneværende sommersesong.

Ifølge advokat Klausens foranstående skrivelse vil der, under forutsetning av at ingen kullsalg finner sted i sommerens løp, til hjemførsel av de nu utbrutte kull og til sommerdriften antagelig trenges kr. 2 500 000,00 å utbetale i sommerens løp.

Går man ut fra en samlet kulleveranse på 75 000 tonn, vil denne efter kr. 60,00 pr. tonn andra til kr. 4 500 000,00 som fratrukket de antatte driftsutgifter kr. 2 500 000,00 gir en inntekt av kr. 2 000 000,00. På statens lån til selskapet stort kr. 3 000 000,00, eksklusive renter, skulde der således i år under de ovennevnte forutsetninger alene kunne avbetales kr. 2 000 000,00.

Årsaken til det således forutsatte dårlige resultat av årets kulldrift er som for de øvrige Spitsbergen- og Bjørnø-selskaper den omstendighet, at selskapet under hele vinterdriften har været kontraktsmessig bundet til uforholdsmessig høie arbeidslønninger, ca. kr. 50,00 pr. dag, samtidig som kullprisene er sterkt sunket. Såfremt staten ikke yder selskapet ytterligere forskudd nu, må den ved egne foranstaltninger hente de 40 000 tonn kull som den eier i Kings Bay og man vil i så tilfelle ikke kunne gjøre regning på så stort avdrag på lånet som kr. 2 000 000,00.

Det er på den annen side heller ikke tilrådelig å la disse kull ligge over til neste år, idet de på grunn av sin spesielle karakter taper forholdsvis meget i brennverdi og blir mindre tjenlige til fremstilling av olje.

Komitéen vil derfor anbefale at selskapet støttes i sommer om nødvendig med inntil kr. 625 000,00 pr. måned eller tilsammen kr. 2 500 000,00.

Såfremt selskapet i sommerens løp får solgt de 35 000 tonn som det regner med utover de 40 000 tonn som skal leveres til staten, vil disse nye forskudd i løpet av sommeren i alt vesentlig bli dekket og komitéen vil i denne forbindelse ikke undlate å bemerke at den, da der siden den engelske kullstreik utbrøt ikke er kommet kull til landet, går ut fra, at disse gode kull vil finne avsetning.

Når komitéen finner, at staten fortsatt bør støtte dette selskap er det, ikke alene fordi at staten derved allerede i år får størst mulig dekning for det allerede utbetalte forskudd, men særlig fordi man samtidig kan åpne adgang til for fremtiden å sikre landet disse kull, hvis særskilte egenskaper muliggjør fremstilling av oljer innenlands.

Komitéen forutsetter derfor at staten som betingelse for fortsatt støtte binder selskapet til ikke at selge sine forekomster eller aktiemajoriteten til utlendinger samt at det forplikter sig til, hvis det ikke selv går til foredling av sine kull, å avhende disse til staten eller norske innvånere som vil utnytte kullene til fremstilling av oljer m. v. til salg innenlands.

Hvis selskapet selv foredler kullene må det være en selvfølge, at den samme forpliktelse må påhvile de ved foredlingen fremkomne produkter.

A/S De Norske Kulfelter Spitsbergen.

Med dette selskap blev der opprettet kontrakt den 12te—27de mai 1920 om leveranse av inntil 10 000 tonn kull å levere med ca. 2 000 tonn i 1920, ca. 3 000 i 1921 og ca. 5 000 i 1922, likesom der blev stillet sikkerhet for at aktiemajoriteten i et tidsrum av 3 år fra 30te desember 1919 ikke må selges til utlendinger. Bestemmelse herom blev påstemplet 1 600 av selskapets 3 000 aktier. Som forskudd på den nevnte leveranse har selskapet fått utbetalt kr. 500 000, som er sikret ved to pantsettelsesdokumenter. Selskapet hadde også adgang til å få utbetalt yderligere kr. 250 000,00 i forskudd hvis dettees direksjon besluttet å montere den permanente taugbane, men dette er hittil ikke skjedd. Med hensyn til selskapets

Bilag. Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

felte og de forhandlinger som blev ført med selskapet i 1919 og 1920 henvises forøvrig til St. prp. nr. 183 for 1919 og St. med. nr. 18 for 1920. Som nevnt i den siste gikk departementet med på å frafalle sin rett til å få levert de 2 000 tonn, som skulde leveres i 1920, idet man forutsatte at minst dette kvantum blev avsatt i det nordlige Norge mellom Bodø og Kirkenes. Etter kjøpekontraktens § 7 skulde selskapet, etterhvert som det solgte kull til private, tilbakebetale Staten det utbetalte forskudd beregnet etter kr. 75,00 pr. tonn cif., forutsatt at selskapet fikk en sådan pris, og der skulde i 1920 ialfald være tilbakebetalt til Staten kr. 100 000,00. Da selskapet sommeren 1920 hadde innkjøpt for betydelige beløp i materiell av forskjellig slags, således kabler til den nye og gamle taugbane, trelast, skinner, motorer, lastemaskin m. m. m., proviant og andre fornødenhetsartikler, innvilget departementet etter forslag av komiteen i at der i 1920 ikke skulde tilbakebetales noget av forskuddet. Man la i denne henseende også vekt på at selskapet ikke hadde fått utbetalt de siste kr. 250 000,00. Derimot har selskapet betalt renter av det hele forskudd inntil 1ste september 1920. Det har været forutsetningen at selskapet innen utgangen av 1921 skulde tilbakebetale halvdelen av det samlede forskudd kr. 500 000,00 enten ved kulleveranser eller ved kontant innbetaling hvis kullene blir solgt til private. Selskapet har i skrivelse av 25de januar 1921 redegjort for de utførte anlegg og for driften i 1920. Man vedlegger den nevnte skrivelse¹ og skal av denne alene nevne at selskapets produksjon ialt utgjorde 9 800 tonn, hvorav ca. 1 000 tonn er medgått til bunkerull til de skibe som besørget transporten av kull til Norge. Kullene blev solgt for ca. kr. 1 400 000,00. Av en innsendt regnskapsutskrift fremgår at selskapet i året 1920 hadde et nettooverskudd kr. 142 977,70 hvorav kr. 141 672,05 er avskrevet på anlegget på Spitsbergen og kr. 1 305,65 er avskrevet på mobilier i Norge.

Arbeidsstyrken på øen var siste sommer gjennomsnittlig ca. 70 arbeidere ved an-

legget og vinterstyrken er den samme, hvorav ca. 50 er grubearbeidere mens ca. 20 er funksjonærer, formenn og arbeidere forøvrig. Arbeidsforholdene opplyses i det store og hele tatt å ha vært tilfredsstillende og grubearbeidet foregår vesentlig på akkord.

Med hensyn til produksjonen i inneværende vinter kan opplyses at denne har utgjort gjennomsnittlig 200 tonn pr. uke inntil slutningen av februar, da selskapet fikk montert ferdig den annen av sine provisoriske taugbaner, og den er senere tildels gått betydelig op. Den har således i de siste uker utgjort henholdsvis 687, 779, 432 og 302 tonn og den samlede produksjon til utgangen av mai 1921 antas å ville andra til henimot 10 000 tonn. Hvis driften fortsettes på samme måte som hittil forutsetter selskapet at der vil bli utbrutt yderligere 6 000 tonn i løpet av sommeren.

Selskapet har imidlertid ennu ikke, trods ivrig arbeide i saken, fått solgt noget av sin produksjon, mens det på denne årstid i almindelighet har bortkontrahert det meste av vinterens og sommerens produksjon. Det har som følge herav heller ikke som i tidligere år vanlig kunnet få forskudd på solgte laster og har heller ikke kunnet reise lån i bankene på tilgodehavende for solgte kull. Det står under disse omstendigheter uten midler til å dekke sine løpende utgifter, derunder arbeidernes tilgodehavende arbeidslønn for siste vinter, forskudd til leie av fartøi til å hente og å sende op igjen arbeidere, og penger til supplerings av proviantbeholdning, materiell m. v.

Selskapet har derfor henvendt sig til Staten med andragende om yderligere støtte i form av lån mot sikkerhet i de kull som skibes til Norge og som selskapet foreslår oppløst i Nordnorske havner efter nærmere bestemmelse av Handelsdepartementet. I anledning herav har selskapet fortrinsvis foreslått følgende ordning for sommerens drift: Der foreslås opsendt 50 mann som avvekslende skal anvendes til skibning og til grubedrift når ikke skibning pågår og det har i den anledning opstillet følgende overslag for sommerens drift:

¹ Følger ikke som trykt bilag.

Om godkjenning av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag.

Lastning:

Fra kullager nr. 1 (gamle) 13 mann i 3 skift	=	39 mann
fra kullager nr. 2 (ved kaien) 9 mann i 1 skift	=	9 »
reserve		2 »
		<hr/>
		50 mann

Grubedrift:

Brytning, fordring og drift taugbane nr. 1 12 mann i 2 skift	=	24 mann
brytning, fordring og drift taugbane nr. 2 12 mann i 2 skift	=	24 »
		<hr/>
		48 mann
2 reserve	=	2 »
		<hr/>
		50 mann

Kullproduksjon:

Beholdning ved mai måneds utgang ..... henved 10 000 tonn
juni — september = 120 dage.

Lastning pr dag ca. 400 tonn. Altså medgår til lastning av
16 000 tonn 40 dage. Ca. 20 dage fragår som søn- og
helligdage.

	120 dage	
minus	40 »	
	<hr/>	
	80 dage	
minus	20 »	
	<hr/>	
minimum 100 tonn pr. dag i	60 dage	» 6 000 »
		<hr/>
		ca. 16 000 tonn

Av disse ca. 16 000 tonn fragår ca. 1 000 til bunkers, og blir der således tilbake ca. 15 000 tonn.

Til å oppnå denne produksjon og skibe den tiltrenges av penger:

Arbeidslønn forfallen til betaling pr. 31te mai 1921	ca. kr. 300 000,00
—»— for brytning, fordring og nedtransport av 6 000 tonn kull å ca. kr. 12,00 pr. tonn	» 72 000,00
Ombordbringelse av 16 000 tonn å kr. 2,50 pr. tonn	» 40 000,00
Sprengstoff ca. 2 000 kg. å kr. 3,50 pr. kg.	» 7 000,00
Tilskudd til kost for 50 mann i 120 dage å kr. 4,00.....	» 24 000,00
Administrasjon, funksjonærlønn og andre omkostninger	» 50 000,00
	<hr/>
	kr. 493 000,00
Kontant utlegg til frakter kr. 15,00 pr. tonn.....	» 240 000,00
(bunkerkullene er fraeregnet, da de er medtatt før).	
	<hr/>
	kr. 733 000,00

Bilag. Om godkjenning av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

Hvis staten som sikkerhet for lån stort kr. 400 000,00 krever 10 000 tonn kull, må de resterende selges for ca. kr. 66,60 pr. tonn cif. nord norsk havn, hvis budgettet skal balansere.

Det bemerkes at arbeidslønnen for sommermånedene ikke forfaller før til høsten, således at man vil ha tid på sig til arbeide med salg av de omhandlede 5 000 tonn samtidig som kullmarkedet jo i mellomtiden kan forandre sig til det bedre.

Som et annet alternativ har selskapet overveiet å hente arbeiderne tilbake, utbetale dem deres lønn, og la anlegget av kullbeholdningen foreløpig bevokte av en vaktmann inntil bedre tider bevirker at driften kan gjenoptas eller feltene kan bli solgt. Selskapet fraråder imidlertid dette alternativ. Det opplyser i denne henseende at dets driftsingeniør allerede har ansatt arbeidere før bestemmelse om sommerdrift var fattet av direksjonen, og at man nu vanskelig kan komme fra disse arbeidskontrakter uten kluss. Videre har selskapet befraktet 1 dampskib på 2½ måned, og det kan ialfall f. t. ikke få annullert certepartiet uten erstatning. Endelig håper selskapet å kunne nyde godt av en eventuell prisstigning på kull utover høsten og vinteren. Selskapet har også overveiet å chartre mest mulig tonnasje for å få skibet kullene hurtigst mulig og når skibningen er ferdig avslutte driften. Dette lar sig imidlertid vanskelig gjøre, idet arbeidernes kontrakter lyder på sommersesongen og det vil bli vanskelig å undgå overliggedagspenger på skibene hvis man skal forsere skibningen med de forholdsvis primitive lasteinnetninger som selskapet for tiden råder over på Spitsbergen.

Endelig har selskapet overveiet å innstille taugbanedriften når de gamle arbeidere sendes ned og kun skibe hvad der er produsert i vinterens løp, men denne ordning vil føre til at arbeiderne blir gående ledig i tiden mellom hver lastning, og dette vil kunne andra til ikke så få dage.

Komiteen skal videre nevne at selskapet i en skrivelse av 8de april 1921 har fore-

spurt hvorledes det offentlige vil stille sig hvis der blir spørsmål om salg til utlandet av dets felt og anlegg på Spitsbergen. Selskapet opplyser at direksjonen kun under meget tvingende omstendigheter vil skille sig av med foretagendet på hvis endelige sukses det — de mange skuffelser tiltross — fremdeles har tro, men det vil ikke motsette sig et sådant salg under forutsetning av Statens samtykke hvis forholdene i løpet av sommeren 1921 skulde utvikle sig derhen at partenes interesser kun kan reddes gjennom et salg. For alle tilfelles skyld antar selskapet at det vil være hensiktsmessig snart å opta forhandlinger om salg og la eventuelle liebhavere få bese feltet og anlegget i sommer for at alt kan være ferdig til salg om forholdene skulde nødvendiggjøre sådant.

Komiteen skal for sitt vedkommende bemerke følgende:

A/S De Norske Kulfelter Spitsbergen har sine felter øst for Advent Bay mellom denne fjord i vest og de Geers dal i øst. Drift på disse felter blev oprindelig igangsatt av det engelske selskap The Spitsbergen Coal and Trading Co., men blev senere nedlagt av dette og feltet erhvervedes da av det norske selskap A/S De Norske Kulfelter Spitsbergen. Dette selskap stiftedes i 1916 med en aktiekapital av kr. 1 500 000,00 men i konst. generalforsamling samme år blev aktiekapitalen utvidet til 3 millioner. Selskapet igangsatte forberedende arbeider i 1916 og har senere utført betydelige anlegg for å forberede en større drift.

Med hensyn til kullene kan opplyses følgende: De viktigste kulleier på Spitsbergen optrer innen den geologiske avdeling som benevnes tertiærformasjonen og til denne slutter sig lag av krittformasjonen, men de kull som føres i den siste er mindre gode enn de som finnes i tertiærformasjonen. Dette selskaps kull optrer i krittformasjonen hvor det forekommer i to lag, et undre og et øvre, med en vertikal avstand av ca. 470 m. Det undre lag ligger i ca. 100 m. høide på østsiden av Advent Bay, og det var på dette at driften blev igangsatt av det en-

Om godkjenning av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag

gelske selskap. Det norske selskap har især hatt oppmerksomheten henvendt på det øvre kullag som ligger i en høide av ca. 580 m. over havet. Selskapets kull står ikke på høide med de øvrige Spitsbergenkull idet de har mindre brennverdi enn disse, men de inneholder lite aske. De er fortrinnsvis skikket til industribruk og til huskull, og vil for en noget redusert pris visstnok finne avsetning i disse øiemed. I en analyse fra Norges Statsbaners kjemiske laboratorium betegnes kullene som gassrike og vannstoffrike med lav kullstoff- og høi surstoffgehalt og de karakteriseres der som brunkulligende. Av en analyse av 12te mai 1921 sees

at kullene har et askeinnhold av 5.15 pct. og en effektiv brennverdi på 5.691 kalorier.

Med hensyn til kullagenes størrelse kan opplyses at disse i selskapets siste aktieinnbydelse opgis lavt anslått til 500 millioner tonn.

Som det vil fremgå av foranstående redegjørelse fra selskapet går dette ut fra en produksjon sommeren 1921 av 16 000 tonn hvorav selskapet selv trenger 1 000 tonn til bunkers således at den effektive produksjon til salg skulde bli ca. 15 000 tonn. Går man ut fra en pris av kr. 45,00 pr. tonn cif. Norge skulde dette gi en inntekt av ..... kr. 675 000,00

Som utgifter i sommerens løp har selskapet opgitt følgende:

For brytning m. v. av 6 000 tonn kull	kr. 72 000,00
Ombordbringelse av 16 000 tonn kull	» 40 000,00
Sprengstoff	» 7 000,00
Tilskudd til kost	» 24 000,00
Administrasjon m. v.	» 50 000,00
Utlegg til frakter	» 240 000,00
	<hr/>
	kr. 433 000,00
	<hr/>
	Rest kr. 242 000,00

hvilket beløp kun delvis vil strekke til til å dekke den pr. 31te mai forfalle arbeidslønn som antagelig vil utgjøre ca. kr. 350 000,00 istedenfor som av selskapet opprindelig opgitt kr. 300 000,00. Når resultatet av selskapets drift ikke stiller sig bedre skylls dette på den ene side at selskapet — som de øvrige Spitsbergenselskaper — er kontraktsmessig bundet til uforholdsmessig høie arbeidslønninger inntil arbeiderne kan bringes ned, og på den annen side at kullprisene i den senere tid er sunket sterkt. Komiteen er imidlertid tilbøielig til å gå ut fra at kullprisene på grunn av den engelske kullstreik vil komme til å stige i sommerens løp, og man skulde således forhåpentlig kunne gjøre regning på et noget bedre driftsresultat enn det foran opstillede.

Av den foran inntatte redegjørelse fremgår at selskapet har opgitt sitt pengebehov for sommerens drift til kr. 733 000,00 et beløp som komiteen antar er noget for lavt,

idet forfalle arbeidslønn som ovenfor anført antagelig vil andra til ca. kr. 50 000,00 mer enn oppført i overslaget og selskapet trenger derfor antagelig kr. 800 000,00.

Komiteen skal videre nevne at den i anledning av selskapets redegjørelse den 23de mai telegraferte til dette og nevnte at den vilde anbefale et yderligere lån på inntil kr. 400 000,00 mot lagring av 8 000 tonn kull i Nordnorge forsåvidt direksjonen ad privat vei skaffet midler til dekning av de øvrige utgifter som var nødvendige til sommerdriften efter det av selskapet innsendte prinsipielle overslag.

Som svar på komiteens foran nevnte telegram av 23de mai har selskapet 28de ds. innsendt følgende skrivelse:

«Refererende til de to sidste konferanser, som vor disponent, hr. Geo. Hansen, har havt med den ærede Spitsbergenkullkomite, beklager vi at maatte meddele, at det er absolut umulig for os ad privat vei at skaffe

Bilag. Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

tilveie kr. 400 000,00 likesom det er absolut umulig at kunne skaffe garantier for dette beløp, idet en flerhet av aktionærene — saavidt vites — vistnok foretrækker at lade sine aktieinteresser gaa i fløyten fremfor at yde laan eller garanti.

Da vort selskap i sin tid ansøkte Staten om et laan stort kr. 300 000,00, saa var det vort haap, at det kulkvantum, som vi selv fik til disposition, kunde bli solgt til en nogenlunde god pris. Paa grund av rekvisitionerne fra Spitsbergen blev beløpet efterpaa forhøiet til kr. 400 000,00.

Imidlertid viser det sig umulig at faa avsat en ton av kulproduktionen og utsigterne er tiltrods for den engelske kulgrubestreik ikke lyse. Vi har forgjæves utbudt kul til kr. 50,00 pr. ton cif nordnorsk havn, hvilket er direkte tapbringende, uten at kunne finde en eneste kjøper.

Man maa derfor antage at kulbeholdningerne i Nordland er meget store og derfor ingen kjøpelyst.

Under disse fortvilede forhold er vi enig med den ærede Spitsbergenkullkomité i, at man maa regne med at maatte skibe og oppløse hele kulbeholdningen uten at kunne faa sælge noget direkte fra skib, av hvilken grund det er nødvendig at kr. 800 000,00 skaffes tilveie.

Da det er umulig for os, tiltrods for vor aller bedste vilje, at reise kr. 400 000,00 ad privat vei, tillater vi os herved at ansøke om et laan stort kr. 800 000,00 mot at levere vor samlede kulproduktion oppløst i nordnorsk havn til Statens ordre, og derefter at arbeide paa at faa samme solgt bedst mulig.

Hvis ingen uforutseede omstændigheter skulde indtræffe haaper vi at kunne levere 9 000 tons + 7 000 tons for sommersæsonen = 16 000 tons minus ca. 1 000 tons til bunkers = 15 000 tons.

Hvis den ærede Spitsbergenkullkomité ikke skulde være tilbøielig til at gaa med paa dette tillater vi os subsidiært at ansøke om et laan stort kr. 400 000,00 til betaling av forfallen arbeidslønn, rekvisitioner etc. Som sikkerhet vil Staten da erholde kulbeholdningen, saaledes som den nu ligger paa Spitsbergen, ialt ca. 9 000 tons, idet vi forpligter os til at bevokte den indtil videre. Det er derfor vor hensigt at optage et inntenst arbeide for salg av feltet og anlægget.

Angaaende de trufne dispositioner meddeles:

1. S/S «Arktos» er annullert.
2. S/S «Tormod Bakkevig» er befragtet for 2½ maaned fra 1ste juli, og muligens skibet kan faaes re-chartered med

et mindre offer, men muligens kan maskiniststreiken, som i Sverige, bli saa langvarig at vi befries.

3. Hittil har kun nogen ganske faa arbeidere undertegnet arbeidskontrakten og denne bestemmer kun kr. 12,00 som mindstelønn minus kr. 3,00 pr. dag for kost og logi. Ingen av arbeiderne vil arbeide for denne betaling, idet saa godt som alt arbeide utsættes paa akkord. Hvis man derfor strengt holder paa daglønn, vil uten tvil samtlige fraga kontrakten. Forøvrig fritar jo indtil videre streiken os, og desuten negtet ifjor Samorganisasjonen i Nordland arbeiderne at undertegne vor arbeidskontrakt, saaledes at vi dengang maatte frafalde enkeltmandskontrakterne. Ved at telegrafere dem avreiseordre i disse dage, vil vi bli fri, idet streikeordren og kommunikationerne vil hindre dem i at møte frem. Hvis en arbeider ikke rettidig er fremmøtt til avreise, har dette tidligere berettiget os til annullering av kontrakten.

Vi maa derfor antage at det sidste alternativ ogsaa kan lade sig gjennomføre uten store vanskeligheter.»

Komiteen finner efter omstendighetene at det offentlige ihvertfall bør gå med på en ordning basert på selskapets subsidiære andragende. Derved vil man kunne bringe de arbeidere hjem som nu opholder sig på øen og dekke disses optjente lønn.

Komiteen skal til begrunnelse herav nevne at arbeiderne har fremsatt forlangende om å komme hjem fra øen og at det offentlige når dette er tilfelle og selskapet ikke har anledning til å beskjeftige dem på øen vanskelig kan undslå sig for å legge ut omkostningene ved å få arbeiderne hjem. Men man finner videre at det under de nuværende vanskelige økonomiske forhold vil være hårdt for arbeiderne om de efter en vinters arbeide ikke skulde få sin optjente arbeidslønn utbetalt. Lønningsforholdene på øen er ordnet slik at arbeiderne under sitt ophold kun får en mindre del av lønnen utbetalt, mens de får den største del først ved tilbakekomsten til Norge, og det er således en stor del av en hel vinters arbeide som de har tilgode. Komiteen skal også nevne at det er forutsetningen at de i vinter utbrutte kull skal overdras til Staten og det

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag. .

offentlige bør da ikke vegre sig ved forskudsvis å legge arbeidslønnen ut.

Hvis Staten ikke utbetaler arbeidernes tilgodehavende vil resultatet formentlig bli at disse ved sin hjemkomst til Norge vil forlange selskapet satt under konkurs. Med hensyn til Statens stilling i dette tilfelle skal man bemerke at denne har fått sikkerhet for sine lån i 2 pantobligasjoner. Komiteen tør imidlertid ikke uttale sig bestemt om hvorvidt de foretatte pantsettelse vil bli opretholdt i konkurstilfelle. Begge obligasjoner er tinglest ved selskapets verneing i Bergen, og nogen annen måte å sikre panteretten på er der visstnok ikke. Hvorvidt tinglesting i Norge av pantsettelse av eiendommer på Spisbergen vil bli opretholdt i konkurstilfelle er imidlertid et spørsmål som ikke er avgjort av vore domstoler og som komiteen ikke tør uttale sig nærmere om. Endelig skal komiteen nevne at også den omstendighet at det offentlige i sin tid foranlediget at selskapet ikke solgte sine aktier til England, taler for at det offentlige støtter selskapet når det gjelder utbetaling av arbeidernes lønn. Med hensyn til det nevnte salg skal komiteen bringe i erindring at der høsten 1919 fremkom tilbud fra The Northern Exploration Co. om kjøp av selskapets aktier. Spørsmålet om salg eller optagelse av et lån gjennom Staten blev da forelagt for en generalforsamling for selskapet medio desember 1919 og majoriteten av de her fremmøtte aksjonærer stemte for salg, men da generalforsamlingen ikke var beslutningsdyktig blev ny generalforsamling berammet til 30te desember 1919.

For å forhindre salget tilbød departementet efter en ny forhandling med representanter for selskapet og efter fornyet drøftelse av saken i en regjeringskonferanse selskapet å oprette en kjøpekontrakt på inntil 10 000 tonn kull på de tidligere nevnte vilkår, og på den nevnte generalforsamling den 30te desember 1919 blev det derefter besluttet ikke å motta det engelske tilbud, men bestyrelsen blev bemyndiget å opfa lån eller forskudd på leveranse av kull og til å pansette selskapets eiendommer. For at det offentlige skal gå med på den nevnte ord-

ning er det imidlertid komiteens forutsetning at selskapet stiller fornøden sikkerhet for utlegget. Man skal her nevne at selskapet i 1920 utstedte en annen prioritets obligasjon til det offentlige stor kr. 500 000,00 hvorav selskapet imidlertid kun har fått utbetalt kr. 250 000,00. Man foreslår derfor at selskapet nu får de resterende kr. 250 000,00 utbetalt og at samtlige utbrutte kull på øen overdras det offentlige til full eiendomsrett for den resterende del av forskuddet kr. 150 000,00. Det offentlige får da i tilfelle selv sørge for i sin tid å få transportert kullene til Norge.

Komiteen skal imidlertid uttale at den finner det beklagelig og lite rimelig nu å innstille produksjonen, og man skal forsåvidt nevne at sommermånedene er den beste tid for driften og at den nye taugbane som skulde gjøre driften mer regningsvarende enn ifjor, nu i vår er helt ferdig og ført frem til lastekaien. Det er imidlertid ikke sannsynlig at driften i sommer vil gi noget overskudd og man kan derfor ikke anbefale ordinær drift. På den annen side finner man at kullstreiken i England, og derav følgende mulig innskrenket eksport av engelsk kull til Norge, tilsier at man søker å få mest mulig Spitsbergenkull tilført landet i løpet av sommeren. Man anser det derfor særdeles ønskelig at de nu utbrutte kull hjemføres og at der samtidig gæes til en innskrenket nyproduksjon således at arbeiderne i tiden mellem lastningen av skibene anvendes til brytning og fordring av nye kull. For å få en såvidt mulig rasjonell drift bør der i tilfelle gæes frem efter den av selskapet foran inntatte driftsplan, som nødvendiggjør et yderligere utlegg av ca. kr. 400 000,00. Med en antatt kullpris av kr. 45,00 cif norsk havn skulde man for 15 000 tonn få en inntekt av kr. 675 000,00. Statens samlede utlegg i år vil således, under forutsetning av at kullene kan bli avsatt i løpet av vinteren, for den vesentligste del bli dekket. Ved denne ordning vilde man også ha anledning til i sommers løp å sende op flere arbeidere såfremt kullstreiken i England skulde vedvare og der skulde inn- tre kullmangel i Nordnorge med derav føl-

Bilag. Om godkjenning av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v.

gende prisstigning på kull så at selskapets produksjon blev lønnsom. Komiteen skal også nevne at hvis man lar de nu utbrutte kull bli beroende på Spitsbergen vil disse gi Staten mindre dekning, idet omkostningene ved kullenes transport til Norge f. eks. neste år vil bli forholdsvis større bl. a. fordi arbeiderne når all drift er helt nedlagt vil måtte gå ledige mellom hver skibning, likesom kullene vil ha tapt i kvalitet.

Med hensyn til den sikkerhet selskapet må stille såfremt Staten yder dette et samlet lån av kr. 800 000,00 bemerkes at kr. 250 000,00 blir å utbetale på den foran nevnte obligasjon på kr. 500 000,00 og at selskapet videre må utstede et nytt pantsettelsesdokument på inntil kr. 550 000,00 likesom selskapets større aksjonærer, som hittil har ydet et lån på kr. 750 000,00 bør gå med på at Staten som nu har pant på like fot med disse for et lån på kr. 250 000,00 får sin pantesikkerhet forbedret således at ialt kr. 750 000,00 av Statens lån blir likeberettiget med aksjonærlånet. Dette bør da i tilfelle skje på den måte at den tidligere utstedte pantobligasjon på kr. 500 000,00 gis prioritett like med den tidligere førsteprioritetens obligasjon, hvorefter det nye pantsettelsesdokument på inntil kr. 550 000,00 får annen prioritett etter kr. 1 500 000,00.

Komiteen vil sluttelig ikke undlate å bemerke at en drift i sommer må antas å ville forbedre utsiktene for eventuelt salg av kullfeltene, og der er grunn til å anta at disse felter, hvis mektighet er anslått til 500 millioner tonn vil kunne bli solgt for en sum tilstrekkelig til å dekke pantegjelden. Man vil imidlertid for tiden ikke ha uttalt noget om hvorvidt Staten i tilfelle av at spørsmålet om salg til utlendinger blir aktuelt bør opgi sin rett til innen utgangen av 1922 å kunne nekte sådant salg, såfremt aktiemajoriteten derved går over på utenlandske hender.

I henhold til det anførte tillater komiteen å foreslå prinsipielt at der ydes selskapet et lån stort inntil kr. 800 000,00 til sommerens drift, subsidiært alene et lån stort inntil kr. 400 000,00 til hjem-

transport av arbeiderne og til utbetaling av disses optjente lønn.

I første tilfelle blir der å utbetale kr. 250 000,00 på den tidligere utstedte obligasjon på kr. 500 000,00, som samtidig gis første prioritett ved siden av kr. 1 000 000,00 og videre å utstede et nytt pantsettelsesdokument på inntil kr. 550 000,00; i siste tilfelle blir der å utbetale kr. 250 000,00 på den tidligere utstedte obligasjon på kr. 500 000,00, likesom selskapet overdrar de samlede kullbeholdninger på øen til den norske Stat for kr. 150 000,00.

Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S.

Også med dette selskap har staten avsluttet kjøpekontrakt vinteren 1921. Man skal i den anledning opplyse følgende:

Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S har sitt arbeidsfelt i Advent Bay, men har også i Green Harbour liggende unyttet store forekomster, hvis kvalitet står fullt på høide med de beste engelske kull. Havneforholdene såvel i Advent Bay som i Green Harbour er udmerkede. Når Green Harbourforekomsten ikke er tatt opp skyldes dette mange årsaker, således at selskapet har manglet tilstrekkelig kapital, at dets betydelige anlegg i Advent Bay har lagt fullt beslag på selskapets folk og at der under krigen var mange vanskeligheter ved å skaffe det nødvendige materiell. Det kan også nevnes at det er i Advent Bay at amerikanerne av hvem feltene er kjøpt hadde sine anlegg.

Sommeren 1920 blev der i Holland startet et selskap som skulde drive kulldrift på Spitsbergen, men da de forekomster som selskapet hadde sikret sig ikke svarte til forventningene søkte det å finne andre og bedre felter, og kom derunder i forbindelse med Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S.

Der blev forhandlet mellom hollænderne og dette selskap om salg eller bortleie av de unyttede felter i Green Harbour for en årrekke. Når Store Norske overveiet å gå med på en sådan ordning skyldtes dette at selskapet som nevnt selv ikke hadde fått

Om godkjennelse av de av Handelsdepartementet avsluttede kontrakter om kjøp av kull m. v. Bilag.

anledning til å drive disse forekomster og at selskapets gruber i Advent Bay vinteren 1920 var blitt herjet av en brand som hadde medført store utgifter for selskapet og hadde satt dets drift tilbake.

Da komitéen høsten 1920 underhånden fikk rede på disse forhandlinger og den av flere grunner anså salg eller bortleie uheldig for norske interesser satte den sig i forbindelse med selskapets direksjon. Etter å ha forhandlet med denne fant komitéen å burde anbefale for Handelsdepartementet at der blev avsluttet en kontrakt med selskapet om kjøp av et større parti kull mot at selskapet på sin side avlog å selge eller bortleie feltene i Green Harbour. Når man fant å burde anbefale en sådan ordning skyldtes dette også at staten allerede hadde avsluttet kontrakt om kjøp av ca. 40 000 tonn Kingsbaykull og måtte gjøre regning på å motta en lignende mengde Bjørnø-kull sommeren 1921. Begge disse sorter er nemlig meget askerike og det vilde derfor være en stor fordel å kunne blande dem med de askefattigere kull fra Store Norske. Man henviser herom til hvad man foran har anført under redegjørelsen for forhandlingene med Bjørnøen A/S. Komitéen fant at der også var mange andre grunner som talte for å sikre kullfeltene for Norge, idet såvel feltene som havneforholdene i Green Harbour hører til de beste på Spitsbergen. Selv om Norge ligger gunstig til for Spitsbergen og derfor skulde ha lettere for å få kull derfra enn andre land kan kull-situasjonen bli slik at utenlandske selskaper må se å sikre kullproduksjonen for sitt eget land, og det hadde også under forhandlingene mellem Store Norske Spitsbergen Kulkompani A/S og det hollandske selskap vist sig vanskeligheter ved å sikre Norge fortrinnsvis leveranse av en større del av selskapets produksjon. Etterat komitéens forslag var

drøftet i regjeringskonferanse meddelte departementet i skrivelse av 26 november 1920 selskapet at det offentlige fant å kunne gå med på å avslutte kjøpekontrakt med selskapet om kjøp av kull i årene 1921 til 1923. Den endelige kontrakt blev undertegnet av departementet 18de februar og av selskapet 12te mars 1921. Man vedlegger avskrift av kontrakten,¹ og skal av denne alene nevne at staten ialt har adgang til å kjøpe 45 000 tonn å levere med $\frac{1}{3}$ pr. skibningssesong 1921/22/23. Som forskudd på kjøpesummen har selskapet krav på å få utbetalt ialt kr. 3 000 000,00 innen 1ste oktober 1921, og det er forutsetningen at selskapet i hver av skibningssesongene skal tilbakebetale $\frac{1}{3}$ av forskuddet. Staten har ikke funnet det nødvendig å sikre sig pant i selskapets eiendommer, anlegg eller kullbeholdninger, men selskapet har forpliktet sig til ikke å gi nogen annen kreditor pant uten samtidig å gi staten likeprioritert rett for dens tilbakeværende del av forskuddet. Videre kan nevnes at selskapets vedtekter inneholder de fornødne bestemmelser som sikrer at majoriteten av selskapets aktier altid skal tilhøre norske statsborgere, korporasjoner eller selskaper som har sitt sete i Norge. Endelig har selskapet vedtatt ikke å selge, bortleie eller pantsette til utlendinger sine kullfelder eller nogen del av samme og heller ikke uten departementets samtykke selge kull til utlandet i det tidsrum som kontrakten omfatter, nemlig inntil 1ste november 1923.

Av de i kontrakten betingede forskudd har selskapet fått utbetalt kr. 1 250 000,00 og skal ha utbetalt kr. 750 000,00 i løpet av mai måned. Endelig kan nevnes at man har meddelt selskapet at staten ønsker å motta de 15 000 tonn som den efter kontrakten har rett til å få levert i 1921.

¹ Følger som ikke trykt bilag.

Kristiania i mai 1921.

B. Stuevold-Hansen.

Aksel Hillestad.

Hj. Batt.

Ludv. Foltmar.